

LAISVĖ

Weekly
102-02 Liberty Ave.
Ozone Park, N. Y. 11417
Telephone: 641-6887
Area Code 212

Entered as second
class matter at the
Post Office of Jama-
ca, N. Y., under the
Act of March 3, 1879.

LAISVĖ

THE LITHUANIAN WEEKLY

RECEIVED

JUL 21 1983

STATE HISTORICAL SOCIETY
OF WISCONSIN
LAISVĖ—LIBERTY

Savaitinis

Jungtinėse Valstijose\$12.00
Kanadoje\$15.00
Kitur užsienyje\$15.00
Pavienio egzemplioriaus kaina 25 centai

PRICE 25 c.

NO. 28

★ ★ ★ ★ ★

PENKTADIENIS, LIEPOS [JULY] 15, 1983

OZONE PARK, N. Y. 11417

★ ★ ★ ★ ★

72-IEJI METAI

Laukiama susitarimo Madrido konferencijoje

Madrid, Ispanija. — Čia posėdžiaujantys 35 valstybių atstovai greičiausia šios ar ateinančios savaitės bėgyje pasirašys bendrą susitarimą, užbaigiantį beveik trejus metus užtrukusius posėdžius, skirtus peržiūrėti, kaip vykdomi Helsinkio susitarimai.

Prieš laikraščiu išeinant į spaudą, buvo skelbiama, kad abi didvalstybės — JAV ir Tarybų Sąjunga — padarysiančios tam tikrų nuolaidų, ir to rezultate visi tos konferencijos dalyviai galės pagaliau pasirašyti bendrą komunikatą.

Jei taip būtų, tai į pasirašymo iškilmes vyktų JAV Valstybės sekretorius George Shultz ir, suprantama, Tarybų Sąjungos užsienio reikalų ministras Andrejus Gromykas, ir po viso to jie galėtų susitikti ir bendrai pasitarti šiuo metu taip abiem šalim aktualiais nusiginklavimo reikalais. Ameriką jau buvo tuo reikalu atšaukusi į Washingtoną savo atstovą Madride ir jam davė atitinkamas instrukcijas.

Santiago, Čilė. — Masinių protestų prieš Pinočeto režimą išvakarėse čia buvo areštuoti trys socialdemokratų vadai. Jie kaltinami, kad prisidėjo prie atspausdinimo ir išplatavimo propagandinių lapelių, kuriais buvo raginama išeiti protestuoti už tai, kad nesibaigia karinė diktatūra.

Peking. — People's Daily rašo, kad vis daugiau ir daugiau Kinijos kaimiečių keliai į miestus, ieškodami geresnių gyvenimo sąlygų. Laikraštis rašo, kad mažų miestelių pramonės dirbtuvėse darbininkai uždirba beveik trigubai, lyginant su tuo, ką uždirba kaimiečiai.

Protestuoja prieš JAV branduolines raketas

New York. — Vos puse mylios atstumo nuo Seneca Army Depot New Yorko valstijoje apie 70 moterų įsistiprino stovykloje, kurioje ketina sulaukti rugsėjo mėnesio, kai čia prasidės demonstracijos prieš JAV branduolinių raketų dislokavimą Vakarų Europoje.

Čia yra kariuomenės sandėliai, kuriuose yra laikomos branduolinių raketų dalys ir neutroninės bombos. Pradžiai apie 600 moterų demonstravo prieš tas raketas, vėliau žmonės keitėsi, bet demonstracijos buvo ir tvirtinama, kad bus tęsiamos.

Ankara, Turkija. — Turkijos užsienio reikalų ministerija pranešė, kad Irano oro pajėgų pilotas nusileido Turkijoje, pasiprašydamas politinės globos.

London. — Apskačiuojama, kad D. Britanija šiemet išleis \$25.6 milijonų gynybos reikalams. Tai esąs pats didžiausias karinis biudžetas Vakarų Europoje.

Mažoji JAV taikos pasiuntinė lankosi Tarybų Sąjungoje

Samantha Smith, viduryje su gėlemis, tarp savo naujų draugų Arteko pionierių stovykloje.

Maskva. — Mažoji taikos pasiuntinė iš Maine, vienuolikmetė Samantha Smith, su savo tėvais pradėjo dviejų savaitių viešnagę Tarybų Sąjungoje. Jie čia lankosi Tarybų Sąjungos vadovo Jurijaus Andropovo kvietimu. Mergaitė, kuri pradėjo visą bylą šiemet balandžio mėn., kai parašė Jurijui Andropovui laiška, klausdama jį apie taiką, ir paskui gavo iš jo atsakymą, pilna išpūdžių ir net nuo jų pavargusi, bet patenkinta grandiozinu priėmimu, kuris jai surengtas.

Ji buvo susitikusi su daugiau kaip dviem šimtais pionierių jaunimo stovykloje Arteke, Kryme, ir kartu su jais stovyklos laivu buvo išplaukusi į jūrą ir ten su visais imetė į vandenį bonkas, kuriose buvo įrašyti taikos šūkiai. "Aš norėčiau, kad mes savo amžių išgyventume taikoje" — buvo jos troškimas, užrašytas angliškai.

Spauda ir TV Tarybų Sąjungoje ir Amerikoje šiai jos viešnagai skiria daug dėmesio ir pranešinėja viską, kur tik ji lankosi. Amerikiečiai daugiausia kalba apie būsimą jos susitikimą su Jurijum Andropovu. Rašant šias eilutes, dar nebuvo žinoma, ar

tai įvyks, bet nereikėtų stebėtis, jei taip ir būtų. Tai tik dar labiau sustiprintų taikingas nuotakas tarp JAV ir Tarybų Sąjungos.

Mergaitės tėvas Arthur Smith, kuris yra anglų kalbos profesorius Maine-Augusta universiteto profesorius, dar prieš išvykdamas iš Amerikos, spaudai buvo pareiškęs, kad jis nemana, jog ši jo dukrelė kelionė pagadintų abiejų didvalstybių santykius. Spauda pridėjo, kad gal "tik pataisytu, nes dažnai dideli dalykai prasideda iš mažų".

TEN, KUR BUVO SUSITIKĘ PASAULIO DIDIEJI

Yalta, TSRS. — Jaunoji Amerikos taikos pasiuntinė, mokinukė Samantha Smith ir jos naujieji draugai iš Tarybų Sąjungos pionierių tarpo aplankė ir pozavo spaudos fotografams Livadia rūmų kieme, tų pačių rūmų, kuriuose 1945 metais įvyko istorinis Roosevelt, Churchill ir Stalino susitikimas.

Po to Samantha su savo tėvais aplankė tuos rūmus, kuriuose didieji alijantų vadai nustatė dabartines Europos sienas.

NEW YORKE GALI BŪTI PASAULINĖ PARODA 1989 M.

New York. — Newyorkiečiai, kurie prisimena čia buvusias tarptautines parodas, dabar gali ir vėl savo širdį nuraminti žinia, kad greičiausia 1989 m. čia įvyks Pasaulinė paroda.

New Yorko šviesieji protai jau seniai galvojo, kaip čia tą parodą surengus, bet geriausia padėtis pasitaikė dabar, kai paaiškėjo, kad Prancūzija nusiima iš kandidatų. Mat, perėitą savaitę buvo paskelbta, kad Prancūzija, nors jau ir buvo sutarta su tarptautiniu biuru, parodos Pariziuje nerengs. Todėl inic-

Vokietijos žalieji demonstravo prieš branduolinius ginklus

Washington. — Liepos 7 d. čia prie Baltųjų rūmų demonstravo Fed. Vokietijoje parlamento atstovai, priklausantys taip vadinamai žaliųjų grupei dėl savo pažiūrų į ekologiją. Bet tie parlamentarai smarkiai pusiteikė ir prieš prez. Reagano planus dislokuoti Vakarų Europoje JAV branduolines raketas.

Jie norėjo, kad juos priimtų prez. Reagan ir sakė, kad keliaus ir į Maskvą, norėdami susitikti su TSRS vadovu Jurijum Andropovu.

Savo demonstracijas užbaigė priimdami deklaraciją, kurioje sakoma, kad jie ypatingai kreipiasi į JAV gyventojus ir Kongresą, kad būtų nubalsuota vieneriems metams atidėti branduolinių raketų dislokavimą. Prie "žaliųjų" buvo prisidėję ir Amerikos taikos grupė bei keletas kanadiečių.

Kosmonautams — Lenino ordinas

Maskva. — TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo isaku lakūnas kosmonautas Vladimiras Titovas apdovanotas Lenino ordinu už orbitinį skridimą kosminiu laivu Sojuz T-8 ir parodytą narsumą ir didvyriškumą. Tokiu pat Lenino ordinu ir už tuos pačius nuopelnus apdovanoti kosmonautai Aleksandras Serebrovas, Genadijus Stekalovas ir Vladimiras Titovas.

Ragina prez. Reaganą pasitraukti

Amerikos moterys ploja kalbėtojams, kritikuojantiems prez. Reaganą dėl jo politikos prieš moteris. Vaizdas iš National Women's Political Caucus konvencijos, San Antonio, Texas, kur dalyvavo pora tūkstančių atstovių.

San Antonio, Texas. — Čia įvyko keturias dienas užtrukusi metinė National Women's Political Caucus konvencija, kurios metu griežtai pasisakyta prieš prez. Reagano politiką moterų ir jų teisių atžvilgiu.

Iš tribūnos ir atskirai prez. Reagan buvo kaltinamas už tai, kad jis eina prieš abortų įstatymą ir neremia lygių

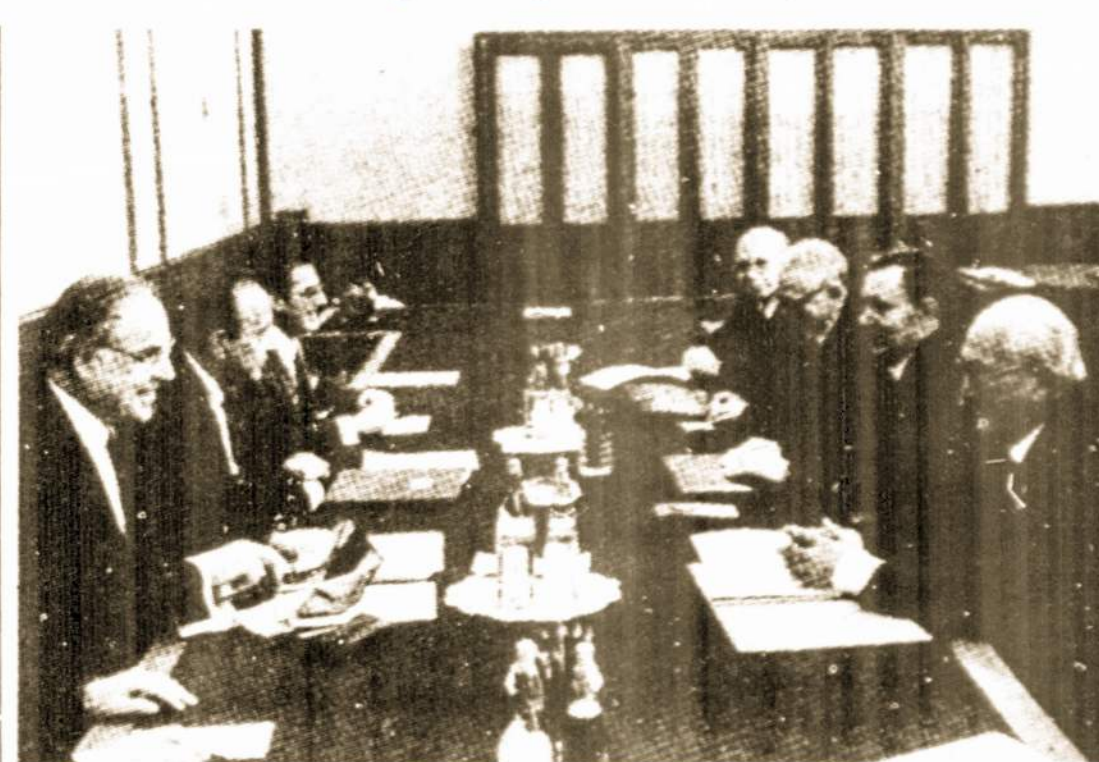
FED. VOKIETIJOS KANCLERIS KOHL LANKĖSI TARYBŲ SĄJUNGOJE

Bonn. — Sugrįžęs iš savo keturių dienų vizito Maskvoje, Fed. Vokietijos kancleris Helmut Kohl pareiškė, kad jis esąs rezultatais patenkintas. Kalbėdamas per TV jis pabrėžė, kad ši jo kelionė nebuvo susipažinimo tikslu su Tarybų Sąjungos vadovu Jurijum Andropovu. Esą abi pusės esančios tos nuomonės, jog dar yra galimybių pasiekti susitarimui nusiginklavimo derybose, kurios vyksta Genevoje.

Tarybų Sąjungos spauda gana griežtai kritikavo kanclerio kalbas Maskvoje ir Ukrainos sostinėje Kijeve, kur jis tvirtai laikėsi NATO pozicijų, kai tuo tarpu namie, Fed. Vokietijoje, jis buvo kritikuojamas socialdemokratų frakcijos už tai, kad "neįstengęs pravesti kompromisinių pasiūlymų", kurie galėtų suartinti abi puses — JAV ir Tarybų Sąjungą — prie susitarimo.

Kancleris Kohl pasiuntė savo užsienio reikalų ministrą Hans-Dietrich Genscher į Washingtoną, kur jis painformuos prez. Reaganą ir Valstybės sekretorių Shultz apie susitikimus Tarybų Sąjungoje.

Prieš išvykdamas į JAV, Genscher buvo susitikęs Briuselyje su Europos Bendruomenės užsienio reikalų ministrais ir jiems papasakojo apie kanclerio Kohl vizitą Maskvoje ir galimybes JAV ir Tarybų Sąjungai pasiekti susitarimo Genevoje. Jis nurodė, kad Jurijus Andropo-

Prie pasitarimų stoja: Tarybų Sąjungos vadovas Jurijus Andropovas, dešinėje, su užsienio reikalų ministru Gromyka ir kitais savo patarėjais, diskutuoja taikos reikalus su Fed. Vokietijos kancleriu Helmut Kohl, kairėje, ir jo patarėjais.

vas susitikimų metu pareiškęs, jog dar esama galimybių pasiekti susitarimui šį rudenį Genevoje.

Tuo tarpu Hamburge leidžiamam dešiniųjų laikraštyje "Die Welt" atspausdintame pasikalbėjime su kancleriu Kohl, iškelia kanclerio nuomonę, kad, nepaisant, jog jau laikas labai vėlyvas, bet susitarimas yra įmanomas. Esą Andropovas yra suinteresuotas sustabdyti ginklavimąsi, noris pagerinti tarptautinį kooperavimą ir pritarti susitikimui su prez. Reaganu, jeigu tokiam susitikimui būtų iš anksto gerai pasiruošta.

Diplomatai čia, kaip rašo spauda, teigiamai vertina kanclerio vizitą Maskvoje ir tvirtina, kad Fed. Vokietijai yra pavykę užmegzti su Ta-

rybų Sąjunga daug šiltesnius darbo santykius, negu kuriai nors kitų Vakarų bloko valstybių.

Spauda spėlioja, kad to kanclerio vizito šviesoje gal ir Washingtono atsiras kokių nors naujų prosvaičių vietoje grasinimo, kad, jeigu nebus susitarta Genevoje, tai šią žiemą bus pradėtos Vakarų Europoje dislokuoti JAV branduolines raketas.

Padėtis Lenkijoje

Varšuva. — Lenkijos primas Jozef Glemp, sugrįžęs iš Vatikano, kur su popiežium aptarė jo pastarojo vizito reikšmę, spaudai pareiškė, kad ateinančią savaitę reikia laukti Lenkijoje karo stovio įstatymo nuėmimo. Tai greičiausia būsią Lenkijos nepriklausomybės dieną — liepos 22 d.

Kardinolas kritikavo spaudą, kad ji nebuvo objektyvi aprašinėdama popiežiaus vizitą Lenkijoje.

Jis, suprantama, šitai tikė Vakarų spaudai. Kardinalo manymu, sugrįžimas prie normalaus gyvenimo ateis kartu su vyriausybės amnestija karo stovio metu suimtiesiems asmenims.

Sekandį savaitę susirenka krašto seimas ir padarys atitinkamų nutarimų.

Prie karinio stovio panaikinimo ir prie amnestijos kviečia ir Patriotinis judėjimas tautiniam atgimimui, prieš metus laiko sudarytas iš komunistų partijos, kitų dviejų partijų ir visuomenės atstovų.

Washington. — Čia rašoma, kad Gynybos sekretorius Caspar W. Weinberger rugsėjo pabaigoje ketinas apsilankyti Kinijoje. Tuo pačiu laiku buvo paskelbta ir kita žinia, kad JAV esanti susitarusi su Formosa dėl naujo ginklų pardavimo. Nežinia, kaip į tai pažiūrės Kinija, kuri yra priešiniga bet kokiam JAV rėmimui Formozos režimo.

Ndjamena, Chad. — Vyriausybė pripažįsta, kad sukilėliai vis labiau ir labiau veržiasi ir jiems pavyksta užimti naujas vietas. Prisibaiminama, kad, jei prancūzai pradės tiekti vyriausybei karinę paramą, sukilėlių padėtis gali pasunkėti. Sukilėliai eina už liaudies interesus.

LAISVĖ

LITHUANIAN WEEKLY
PUBLISHED BY THE LITHUANIAN COOPERATIVE PUBLISHING SOCIETY, INC.

Published Fridays, except in case of holidays
102-02 LIBERTY AVENUE, OZONE PARK, N. Y. 11417
Entered as second class matter at the Post Office of Jamaica, N. Y.
Established April 5, 1911

EVA T. MIZARA, Editor & Business Manager

SUBSCRIPTION RATES:

United States, per year \$12.00	United States, per 6 months . . . \$6.50
Canada, Lat. Amer., per year . \$15.00	Canada, Lat. Amer., 6 months . \$8.00
Foreign countries, per year . . \$15.00	Foreign countries, 6 months . . \$8.00

Ispėjimas Vakarų Vokietijai

Kuomet Vakarų Vokietijos bundeskancleris Kohl nvyko į Maskvą, aerodrome jį sutiko karinė garbės sargyba, pilnas kaip valdžios galvos diplomatinis priėmimas. Bet kuomet susėsta prie stalo tikram pasikalbėjimui, Kohl ir jo ministrus sutiko atviri žodžiai: tarybiniai vadai Vokietijos federalinės respublikos pasiuntiniams pareiškė, kad jie netoleruos naujų galingų termobranduolinių ginklų lokavimo Vokietijos teritorijoje. Jie vokiečius išpėjo, kad Tarybų šalis tinkamai ir greitai į tuos agresingus žingsnius atsakys.

Mums atrodo, kad to išpėjimo vokiečiai užsitaravo. Vakarų Vokietija, po viso ko, pati save skaito Reicho ipėdine. Ta prasme ant jos pečių krinta moralinė atsakomybė už tai, ką Vokietija savo kaimynams padarė praityje. O tų kaimynų tarpe pirmoje eilėje Tarybų Sąjunga. Nuo to laiko prabėgo keturi dešimtmečiai, bet Tarybų šalyje iki šios dienos nėra šeimos, kurios nariai arba artimi giminės nebūtų mirę dėl vokiško imperializmo kaltės. Tarybų Sąjunga dar gyvena gyvu atsiminimu, kiek vokiškas fašizmas paklojo lavonų didvyriškame Leningrade, legendariniame Stalingrade, Baltarusijos laukuose, Ukrainos stepėse, Pabaltijoje, Kaukaze Kaip Tarybų Sąjunga gali ramiai stebėti, kai mirtini ginklai, nukreipti prieš ją, įtaisomi toje pačioje tritorijoje, kur buvo gaminami Krupo ir Tyseno ginklai, kurie sėjo mirtį TSRS teritorijoje?

Tikėkime, kad Herr Kohl ką nors pasimokys iš to, ką jis Maskvoje išgirdo. Jeigu ne, jis pasimokys vėliau.

George P. Shultz Pakistane

New Yorko "Times" anadien turėjo labai įdomų aprašymą apie tai, kaip mūsų valstybės sekretorius Shultz susitiko su taip vadinamais Afganistano "laisvės kovotojais". Fotografijos rodė sekretorių Shultzą apsuptą barzduotų seniu, atsilikusių kalnėnų genčių senūnų, kurie vadovauja banditų gaujoms, kurios stoja prieš pasaulietiską apšvietą, prieš lygias moterų teises, prieš modernizumą. Tai tie senūnai, kurie paprastai laiko po savo geležine ranka neturtingus kalnėnus klajoklius, kurie nuteisia mirti kiekvieną moterį, kuri nusizengia Islamo įstatams, kurie nori palaikyti patriarchinę-feodalinę santvarką. Ir tai tuos banditų vadus mūsų sekretorius vadino "draugais laisvės kovotojais"

Bet kur tas viskas įvyko? Gal manote, kad Afganistane? Ne, Shultz sutiko tuos jo kolegas anapus rubėžiaus, Pakistano teritorijoje. Per binoklius galima buvo matyti Afganistaną, bet ten, toje stovykloje, afganistaniečiai reakiniai banditai faktinai randasi po Pakistano komanda: "Times" aprašo pasikalbėjimą tarp Shultz ir pakistaniečio generolo, Kyber tarpekio šaulių pulko komandanto. Shultz paklausė pakistaniečio generolo, ar iš vietos, kurioje jie stovi, galima apšaudyti Afganistaną. Ir generolas jam atsakė: "Taip, iš čia mes galime pataikyti į anapus sienos besiganančią ožką . . ."

Štai jumi ir Afganistano "išlaisvinimo kova" — iš Pakistano teritorijos galima nušauti ožką, revoliucinio Afganistano atstovė! . . . Faktinai tie banditai, žinoma, tuomi nesitenkina. Jie iš Pakistano apšaudė, kur tik gali, taikindami Afganistano žmones, laukuose trisiančius valstiečius, kalnuose užtikčius skerdžius, į mokyklas einančius vaikus. Ir tas viskas vykdoma iš Pakistano teritorijos, po pakistaniečių komanda, su JAV karinės vadovybės pritarimu ir pristatomais ginklais . . .

Nauji manevrai Libane

Izraeliečiai skelbia, kad jie pageidauja evakuoti kai kurias Libano teritorijas, trauktis į Pietus, bet, sakoma, JAV tam nepritaria. Esa, Washington laikomasi nuomonės, kad Izraelis ir Sirija turėtų ištraukti savo jėgas iš Libano visai kartu. Atrodo, kad čia kaip ir viskas apversta aukštyn kojomis. Iki šiol buvo manyta, kad Washingtonas daro spaudimą Izraeliui trauktis, bet dabar, kai izraeliečiai tai jau nori padaryti, Washingtonas priešinas. Kame reikalas?

Atrodo, kad izraeliečių skelbiamas noras yra gudrus manevras. Ko jie nori, tai apleisti tam tikrą teritorijos dalį, bet jie reikalauja, kad ją perimtų JAV mariniai. Tas kaip tik atitiktų Izraelio okupaciniams tikslams: Amerikos kariams įsiterpus tarp jų ir likusio Libano, jie galėtų laisvai be rūpestio imtis įjungti jų okupuotą Libaną į Izraelį — laipsniškai, pamaži. Bet JAV to nenori. Washingtonas faktinai nori, kad izraeliečiai eitu okupacines pareigas JAV naudai, o Izraelis nori, kad amerikiečiai eitu okupacines pareigas izraeliečių naudai.

O pats Libanas tuo tarpu lieka okupuotas, suraižytas į gabalus, ir tik vienas Beirutas, sostinė, lieka tiesioginė Libano valdžios administracija.

Washington. — Rugpjūčio 27 d. čia įvyks didelė demonstracija už darbų, taiką ir laisvę. Dalyvaus daug unių darbuotojų ir darbininkų, protestuojančių prieš nedarbą ir kviečiančių kovoti už

taiką. Manoma, kad šiuo metu Amerikoje esama 10 milijonų bedarbių, nors kiti šaltiniai rodo, kad tas nedarbas galintis siekti arčiau 20-ies milijonų.

Kas ką rašo ir sako

"Drauge", "Darbininke" ir kituose katalikiškuose leidiniuose laiks nuo laiko telpa taip vadinamos LKB (Lietuvos Katalikų Bažnyčios) Kronikos, — numeruoti pranešimai, kuriuos kai kurie elementai Lietuvos klerikalijoje persiunčia savo bendraminčiams Vakaruose, — arba jos formuluojamos Vakaruose pagal tam tikras informacijas. Vienaip ar kitaip, tos kronikos, kiek mes suprantame, neatstovauja oficialiam Katalikų bažnyčios balsui Lietuvoje. Galima būtų pasakyti, kad jos atstovauja tam tikrą klerikalijos sparną, tai yra, tą, kuris lieka politiniai užsispyres, reikalaujantis, kad bažnyčia liktų jėga, kuri turi teisę maišytis ir pasauliškame gyvenime.

Būdinga, ką tose kronikose suprantame kaip "persekiojimą", kaip dalis klerikalų vis dar negali susitaikyti su mintimi, kad socialistinėje šalyje bažnyčia yra visai skirtingoje padėtyje, palyginant su privilegijuota role buržuazinėje praityje.

Kaip tas pasireiškia? Štai kronikos Nr. 54 tilpo balandžio mėnesio viduryje katalikų spaudoje antrašte "Ateistai terorizuoja mokinius". Antrašte bauginanti, sudaranti išpūdį, kad beširdžiai ateistai veda nuožmią teroro akciją prieš tikinčiuosius moksleivius . . . Bet kuomet pradėdame skaityti paduotus faktus, visas vaizdas apie terorą išgaruoja. Štai paduoti nusiškundimai:

Luokėje, Telšių rajone vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotoja Tendzinsgolskienė grąsino mokiniui Leščiauskui, kad jis už bažnyčios lankymą gaus sumąžintą elgesio pažymį.

Tos pačios Luokės vidurinės mokyklos kitos dvi mokytojos, Mitkuvienė ir Skriabienė, "išjuokia mokinius, kurie lanko bažnyčią". Skriabienė, sako kronikos "ypač fanatiškai jų (tai yra, religininkų mokinių) neapkenčia" . . .

Tryšiuose, irgi Telšių rajone, vidurinės mokyklos mokytoja Stasė Žukauskienė "pradėjo persekiojimo akciją prieš tikinčius mokinius". Kaip ji juos persekioja? Ogi, ji juos vadina tamsuoliais, klebono Sirtauto padlaižiais, pusgalviais . . .

Panašiai pasisakoma ir apie kitos Tryškų mokyklos mokytojos, Bronės Kasparavičienės, rolę.

Mes nežinome, kiek Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos tikrai perduoda faktus apie padėtį Luokės ir Tryškų mokyklose. Bet jeigu visi faktai ir būtų tokie, mums atrodo, kad čia mes turime reikalą su gan paprasta padėtimi. Atsiminkime, kokia buvo prieškarinės Lietuvos vidurinėse mokyklose padėtis. Nors prie valdžios vairo buvo partija, kuri save skaitė pasaulietiška (tautininkai), klerikalai mokyklose turėjo pilną galią. Katalikų kapelionai dėstė ne tik tikybą, bet ir lotynų kalbą, buvo klasių auklėtojais ir bendrai turėjo hegemoniją. Mokinyms, kuris skaitė liaudininkų ideologijos žurnalą "Moksleivis", ipso facto tapdavo klerikalų diskriminacijos objektu: laisvamaniškai galvojančiams mokiniams nuolat buvo grąsinama žemesniais elgesio pažymiais ir t. t., — visai panašiai, kaip kronikose kaltinamos ateistės Luokės ir Tryškų mokytojos.

Bendrai kalbant, marksistai-ateistai niekad nestojo už religijos pajukimą arba primityvų persekiojimą. Dar Engelsas apie tai rašė, išsa-

mai pabrėždamas, kad marksistai kovoja prieš religinius prietarus bandydami logiškai įtikinti, skleidami moksline apšvietą, bet tuo pačiu laiku gerbdami tikinčiųjų gyvenimo būdą, jų teisę atlikti savo apeigas ir t. t. Tiesa, kad ateistiniame judėjime, ypatingai ankstyvajame buržuaziniai-ateistiniame, buvo ir primityvių tendencijų — ir galima pasakyti, kad lietuvių tautos istorijoje tokių tendencijų 19-ame šimtmetyje dalinai buvo ir Dr. Šliupo vadovaujamame laisvamanių judėjime. Galimas dalykas, kad kur ne kur tos tendencijos gali pasireikšti ir dabar. Bet ar logiška tą fenomeną vadinti teroru?

Kasdieninė Lietuva

Nors Lietuvos sostinė Vilnius ne prie jūros, bet Neris ir gretimųjų ežerų pakrantėse įrengti paplūdimiai, kur žmonės vasaros metu maudosi. "Tiesos" korespondentas . . . Čaikovskis rašo, kaip tie dalykai ten tvarkomi.

Neries ir Žaliųjų ežerų pakrantėse dar gerokai prieš maudymosi sezoną galėjai matyti suaugusius ir paauglius, besimėgaujantių saule, o kai kuriuos jau ir besimaudančius. Maudytis pirma laiko, kol nepaskelbtas maudymosi sezonas, nepasirengusios darbai skėstančiųjų gelbėjimo tarnybos, — nepatartina, nes gali padaugėti nelaimių.

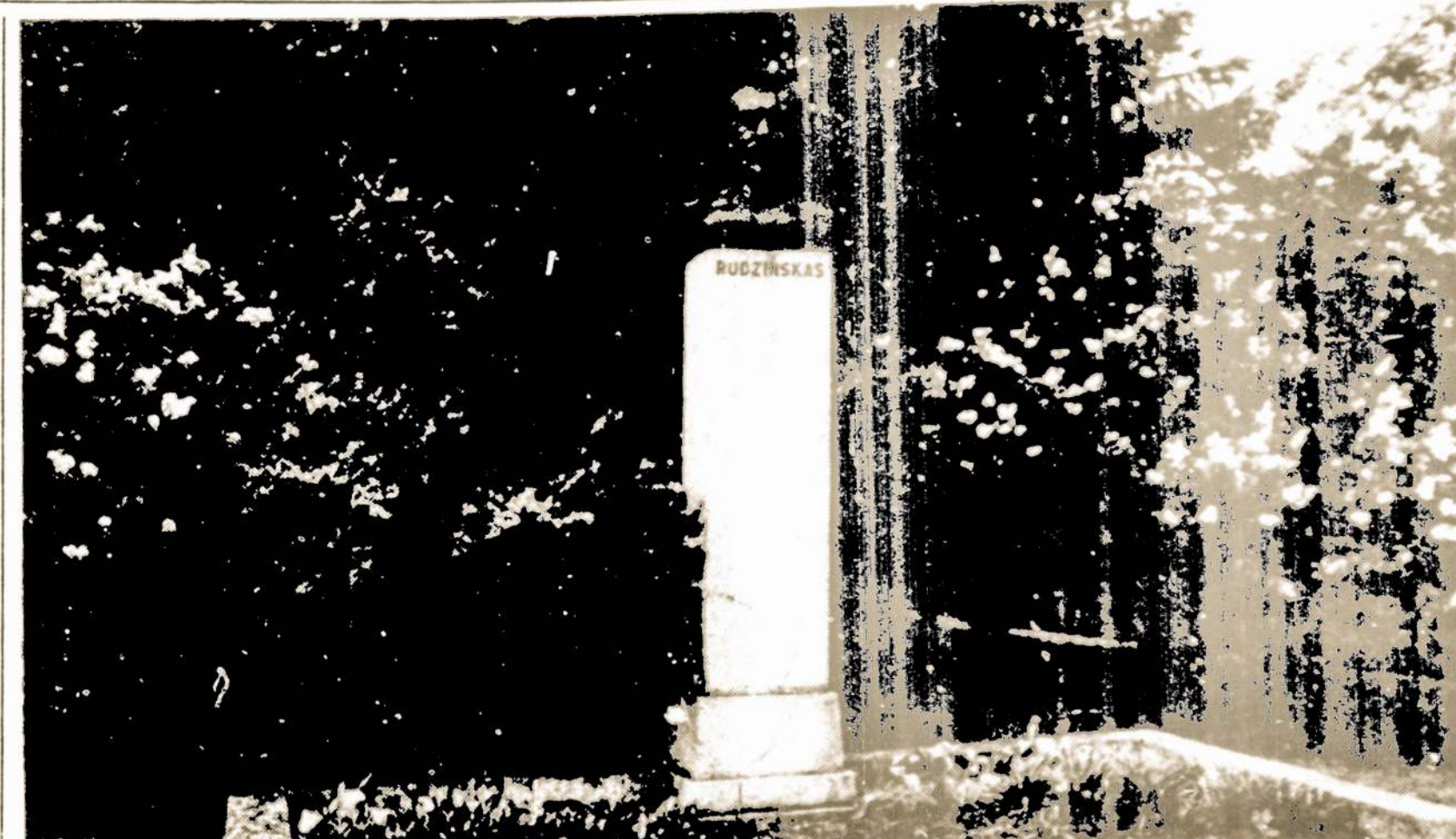
Dabar — nuo gegužės 15 dienos paplūdimiuose jau plevėsuoja gelbėjimo tarnybų vėlavos, pakrantėse, valtyse ir motorlaiviuose budi gelbėtojai.

Vilniečių poilsiui tarnauja du Valakampių, Žaliųjų ežerų ir Žirmūnų paplūdimiai. Čia veikiančių gelbėjimo stočių paskirtis ne tik gelbėti skėstančiuosius, bet ir suteikti pirmąją pagalbą ištiktam saulės smūgio ar šiaip susižeidusiam poilsiautojui, palaikyti tvarką, sudrausti išdykaujančius vandenynje žmones; juk dažnai lengvabūdiškumas baigiasi nelaime. Antai praėjusiais metais vandens aukomis tapo trisdešimt aštuoni vilniečiai, tarp jų — aštuoni vaikai.

Paplūdimys prie Žaliųjų ežerų tolokai nuo miesto. Poilsiautojai į jį nukanka autobusais ir nuosavais automobiliais. Vaizdinga aplinka, gausi žaluma, šašlikinė, kur gali pavalgyti, švarus vanduo, vaikams įrengtas baseinėlis traukia žmones, nors paplūdimys prie ežero ir nedidelis. Tačiau nuosali ir vieta vilioja ne tik tuos, kurie myli gamtą, ramybę ir tylumą, bet ir mėgėjus girtauti bei patriukšmauti. Praėjusi vasara parodė, kad čia ne pro šalį sustiprinti pareigūnų, liaudies draugininkų budėjimą. Jau seniai laikas patvarkyti ir priėjimą prie vandens — aptrūnijusius laiptus, kuriais lipdami poilsiautojai gali susižeisti.

Vilniečiai nepaprastai pamėgo Valakampių paplūdimius. Jais daugiausia ir pasirūpinta. Įrengtos pavėsinės, pertvarkytos poilsio vietos, sporto aikštelės, valgykla, prekybos kioskai, daiktų nuomijimo punktas, supuklės vaikams . . . Troškuliui numalšinti įrengti vandens čiaupai, bet daug jų neveikia, o tvarkant antrąjį paplūdimį, pagailėta atvežti gražu smėlio.

Labiausiai apleistas Žirmūnų paplūdimys. Tai pripažino

Lietuvos žėndirbystės mokslinio tyrimo instituto selekcininkai kuria naujas, derlingesnes, atsparesnes, turinčias daugiau maistingų medžiagų javų veisles. Selekcinę medžiagą mokslininkai auginia bandymų sklypuose. Selekcininkų išvesti javai auginami respublikos ūkiuose.

Nuotraukoje: Paminklas augalų selekcijos pradininkui profesorui Dionizui Rudzinskui Dotnuvoje.

A. Dilio nuotrauka

LAIŠKAI

reido dalyviai — Skėstančiųjų gelbėjimo draugijos Vilniaus miesto komiteto pirmininkas Gerontijus Milorava ir komunalinio ūkio darbuotojas Jonas Minkelis. Beje, pačioje gelbėjimo stotyje vyrauja tvarka, stoties viršininkas Vytautas Radzevičius su savo tarybos vyrais gražiai sutvarkė ir stoties aplinką, padarė visiems prieinamą čiuurlenanti šaltinėli. Įrengtos persirengimo kabinos.

LAIŠKAI

Gerb. Kęstutis Balčiūnas! Labai man patinka Tamsos gražūs eilėraščiai, kurie buvo parašyti "Laisvėje": Lietuva, Darius ir Girėnas, ir kiti. Beautiful congratulations.

Viso geriausio
Mildred Petrick
Milltown, N. J.

DANGUOLEI GUŽAUSKAITELIUSKEVIČIENEI

[Kauno gamyklos darbuotojai, aktyviai saviiekliniai, puikiai draugei, motinai atminti. [Mirė 1983.VI.6 d., gimus 1932.VI.II]

Svyra žiedas
palinkęs jazmino,
Lenkias galvos
ramunių baltų,—
Tavo kapas
šiandieną težino,
Kaip mylėjai gyvenimą tu;

Kaipėjai tu
per juodąją naktį,
Vis ieškodama meilės tyros,
Kaip širdelė
linksmiau emė plakti,
Pastebėjusi žvilgsnį dienos;

Kaip radai
savo laimės viršūnę
Tam mažutį šeimos židinį,
Bet skausmai
emė varginti kūną,
Per anksti pavargai
šiam kely;

Tavo kapas šiandieną težino,
Kaip mylėjai gyvenimą tu,—
Svyra žiedas
nuliūdęs jazmino,
Lenkias galvos
ramunių žiedų . . .

Toli paliko laimės skrydis,
Nutilo virpanči styga,
Nakties šešėliai tave lydi
Ir skausmo kylanti banga.

Likimas tave akis užžmerkė—
Likais širdy senų draugų,
Ir likos tavo darbo vaisiai,
Kuriuos padirbai dėl kitų.

Kęstutis Balčiūnas

SKAITYKITE
IR REMKITE
"LAISVĖ"

Poeto išaugintas medis

Kosto Kubilinsko kelias į literatūrą nebuvo lengvas. O kam ir kada jis buvo lengvas? Kas, pasivaikščioldamas su muža už parankes, tik užsuka į literatūrą, tas nesunkiai ją ir palieka. Literatūros imperatyvas tikrai kategoriskas — ji reikalauja viso žmogaus. Stipriai jį priglaudžia tik tuos savo kūrejus, kurie pasiryžę jai paaukoti savo gyvenimą.

Visi mes esam savo meto vaikai ir jo atstovai — visi vienaip ar kitaip esame savo laiko paliesti. K. Kubilinskas atėjo į literatūrą per pačią audrą. Audringai formavosi naujas metas, audringi buvo ir žmonės, kurie jį pasitiko, formavo. Audra uždejo ir poetui savo antspaudą. K. Kubilinskas iš prigimties buvo audringos natūros žmogus. Ir nelengvo likimo kūdikis. Buvo svajotojas. Buvo nežabotus fantazijos žmogus. Buvo tikras poetas.

Dar nebuvo nutūlė Didžiojo Tėvynės karo audros griausmai, kai Vilniaus griuviesiuose jaunas poetas, atsimenu, mums skaitė: „Aš vėjas linksmas kaip berniokas iš Suvalkijos lygumų“. Dainuodamas godrių balsu, atėjo į mūsų literatūrą Suvalkijos lygumos. Galvui, šviežiai tu lygumų vėjų padvelkė tada į mus pirmoji jauno poeto paraiška, ir mes iš pirmo karto pamilom ir ji patį, jaukų ir mielą, „bernioką su atlapota krūtine“, ir jo skambų suvalkiečiųą žodį.

Tačiau ypač maloniai visus mus nustebino, kai perskaitė pirmuosius jo poetinius bandymus, skirtus jauniesiems skaitytojams. Tai buvo tikri perlukai — tikri šėdėvalai. Čia K. Kubilinskas ir surado save.

Prasta, man rodos, ta literatūra, kuriai nerūpi jaunėji jos skaitytojai. Apie lietuvių literatūrą to pasakyti negalima. Jai visada rūpejo mūsų mažųjų, mūsų tautos atžalėlių pasaulis. Kitaip ir negali būti. Nes kas gi kitas pasirūpins mūsų vaikų likimu, jeigu ne mes patys?

Motiejiaus Valenciaus ir rūpestingos mūsų motulės Zemaletės, jautraus žodžio meistro Jono Bilūno ir puikaus dūžkų pasakoriaus Vinco Kreves, liepsningo revoliucionieriaus Juliaus Janonio ir teiškai gero Prano Mašiot, skambios mūsų lakštingalos Salomėjos Neries ir nepamirštamo Petro Cvirkos, dainingo Kazio Jakubeno ir daugelio kitų mūsų literatūros klasikų paliktas nemazas vaikų literatūros fondas, gausis lietuviškosios tautosokos klotai, pagaliau patį gyvenimiskoji Suvalkijos lygumų bernioko Kosto Kubilinsko patirtis, šviesios jo godos buvo puiki mokyklė būsimam mūsų vaikų literatūros kūrėjui. Manau, li-po jam prie širdies ir Haufo, ir Anderseno, ir brolių Grimų pasakos. Ir rusų poetai Aleksandras Puškinas ir Piotras Jeršovas, Kornejus Čukovskis ir Samuilas Maršakas, kuriuos mūsų poetas talentingai išvertė į lietuvių kalbą ir padovanojo mūsų jauniems skaitytojams.

Būdamas neeilinio talento poetas, K. Kubilinskas su kūrė savo nuosavą, unikalią, savitą, lietuvišką „pasakų namelį“. Nepaprastai erdvų ir turiningą, didelio grožio,

vaikiško džiaugsmo, nepaprastos išmonės, sauletos laimės kupiną pasaulį, į kurį įvedė savo jaunąjį skaitytoją. Beje, patį dekingiausią skaitytoją. Ir todėl šie skaitytojai iki šiol nepaleidžia iš rankų K. Kubilinsko knygutę, o ant jų autorius kaip niekada nenuvysta gelii puokštės.

K. Kubilinskas paliko tokį lobį, kurio mūsų vaikams ir jų vaikų vaikams užteks šimtmečius. Jis buvo tokios plačios širdies, jog šilumos ir teviškos meilės joje užteko visiems vaikams. Poetas moko juos linksmy žaidimų, sekė jiems pačias gražiausias pasakas, kūrė jiems dainų tekstus ir pjeses vaikų scenai. Ir visa tai jis darė nepaprastai meistriškai, išradinčiai, talentingai.

Skambus poeto žodis iš karto strigo į vaiko atmintį ir kiekvienas vaikas atmintinai gali padėkamuoti daugybę skaidrių kaip lietuviški gintariukai K. Kubilinsko posmų. Kartu su eilėrašciais poetas ruošė vaikus atečiai, realiam gyvenimui, grūdino juos iš mažens, kad, susidūrę su konkrečia tikrove, su realiu gyvenimu, jie mokėtų priimti jį kaip savo. Jis buvo išmintingas ir geras pedagogas.

Tūkstančius mūsų vaikų poetas pradėjo įvedė į pasaką, o iš pasakos jau palydėjo į realų gyvenimą. To turbūt niekada nepamirš žmonės, kurie vakar dar skleidė puikiai Albinos Makunaitės ir kitų dailininkų iliustruotas linksmas ir žaismingas K. Kubilinsko knygeles, o šiandien jau daug kuo yra respublikai nusipelnę žėndirbiai ir inžinieriai, gydytojai ir pedagogai, literatai ir mokslininkai — aktyvūs socialistinio gyvenimo kūrėjai. Ne vienas jų, manau, gražiai prisimena savo vaikystę, kurią jiems savo pasakomis, eilėrašciais ir dainomis nuskaiderino geras, jų mylimas poetas. Manau, ne tik mažieji — tūkstančiai suaugusių žmonių šiandien su gilia padėka prisimena gerą savo vaikystės būdį K. Kubilinską. Jo kūryba dabar jau padeda aukleti jų vaikus. . .

Lietuvių literatūrą šiandien galima palyginti su simbolisku amžinai žaliu gyvenimo medžiu, nes jį ir neatskiriama nuo gyvenimo. Išaugo visas mūsų gyvenimas — išaugo ir mūsų literatūra. Stebina jos augimas, vėslumas ir vaisių skonis. Puikios visos šio vėslaus medžio šakos. Nuostabi ir ta šaka, kurią mes vadiname vaikų literatūra. Neturim pamilti, jog šią šaką rūpestingai puoselėjo, ugde, auginio ir K. Kubilinskas, o dabar daugelis poetų ir prozininkų savo kūryba intensyviai skatina jos tolesnį vėėjimą.

Nemazas K. Kubilinsko palikimas. Išvystęs ir ryškiai praturtinęs lietuviškosios vaikų literatūros tradiciją, K. Kubilinskas įnešė svarų indelį į mūsų literatūros aukso fondą. Šiandien šiam poetui būtų 60 metų. Jis gyvas mūsų atmintyje, jis visada lieka su mumis, jis ir šiandien žvelgia į mus, su meile ir pagarba tariančius jo vardą.

Eduardas Miezelaitis
Vilniaus "Tiesa"

AMŽIAMS SU TĖVIŠKE

Ilgamečio "Laisvės" laikraščio redaktoriaus Antano Bimbos palaikai iškilmingai palaidoti Tarybų Lietuvoje
PARUOŠĖ ALGIS KUSTA

Taša

Kalba Vilniaus V. Kapsuko universiteto docentas Bronius Ragutis:

— Gerbiamoji Ilze Bimbienė, gerbiamieji Antano Bimbos giminės, "Laisvės" laikraščio atstovai, draugai.

Netrukus, įvyks didžioji reikšmės ir gilios žmogiškos prasmės aktas — gimtoji žemė amžiams priglobs išnykusio savo sūnaus Antano Bimbos pelenus. Ir bus jie nuo šiol Tarybų Lietuvos savastis, kaip ir visas Antano Bimbos veiklos ir rašto palikimas, kuriame svarbi ir esminga vieta priklauso jo mokslo darbams. Tai jie pelnė Antanui Bimbai senojo Vilniaus universiteto istorijos mokslų garbės daktaro vardą, suteiktą jam 1962 metais, pirmajam iš užsienio lietuvių.

Antanas Bimba didžiuliuoju masis vadino Vilniaus universitetą lietuvių mokslo ir kultūros šventove. Viešėdamas Lietuvoje, jis visada aplankydavo Universitetą, skaitė jame paskaitų, ne kartą susitiko su mokslininkais ir studentais. Mes, Universiteto dėstytojai, lankydami Jungtinėse Amerikos Valstijose, esame patyrę Antano Bimbos — vyresniojo kolegą — nuodirdų rūpestį ir globą, iš arčiau Amerikos sąlygomis pažinę jo žmogiškąją asmenybę, aukštą jo intelektualinę, žmogaus ir mokslininko kuklumą.

Savo mokslinėje veikloje Antanas Bimba vadovavo marksistinės-lenininės metodologijos principais, juos kūrybiškai taikė istorijos ir gyvenamojo laiko reiškiniams analizuoti ir vertinti. Teorinio pobūdžio straipsniuose, knygose "Kas tie fašistai?" (1927 m.), "Kaip Leninas mokino kovot su oportunistais ir oportunizmu" (1932 m.), "Krikščionybė ir komunizmas" (1935 m.), "Kelias į naują gyvenimą" (1937 m.) ir kitose jis propagavo ir populiarino marksizmo — leninismo teoriją, sklaidė jos idėjas tarp Amerikos lietuvių.

Kaip mokslininką marksistą, internacionalistą Antaną Bimbą visų pirma traukė Amerikos darbininkų judėjimo istorija, ypač jos netyrinėti, primiršti ar neobjektyviai nušviesti klausimai ir įvykiai. Jam rūpėjo išskirti ir moksliškai parodyti tos

šalies darbininkų klasės kovose sukurtas demokratines, revoliucines bendražmogiškąsias vertybes.

Išskirtinės reikšmės Antano Bimbos moksliniame palikime turi jo veikalai — "Istorija klasių kovos Amerikoje" (1925 m.) — šios knygos variantai ir pilniausias Vilniuje pasirodęs jos leidimas "JAV darbininkų judėjimo istorija" (1963 m.), taip pat "Molly Maguires" (1930 m.), sociologinė studija "Amerikos darbininkė" (1923 m.) ir kiti. Kai kurie iš jų po kelis kartus išleisti angliškai arba išversti į anglų, rusų, lietuvių kalbas.

Amerikiečiai ir tarybiniai mokslininkai rėmėsi ir dažnai remiasi minėtais Antano Bimbos veikalais, vienais iš pirmųjų apskritai marksistinėje istoriografijoje, ir iki šiol neprarusiais mokslinio aktualumo ir svarbos.

Antanas Bimba atidžiai domėjosi Amerikos lietuvių kultūros, literatūros, spaudos, visuomeninės politinės minties istorija. Jis daug yra rašęs apie lietuvių literatūros draugiją, kitas lietuvių organizacijas, periodikos leidinius, savo bendražygius Leoną Prūseiką, Kazimierą Vidiuką — Taurą, Rojų Mizarą, Vincą Andriulį, daugelį kitų. Be Antano Bimbos veiklos ir raštų neįmanoma nei tiksliau suvokti, nei išvis nagrinėti JAV lietuvių, ypač pažangiosios bei komunistinės srovės judėjimo istorijos, kurios savitą ir svarbų reiškinį sudaro paties Antano Bimbos asmenybė ir darbai.

Antanas Bimba buvo atidus gimtojo krašto — Lietuvos — demokratinėms, revoliucinėms tradicijoms. Jo plunksnai priklauso straipsniai, kito pobūdžio raštai apie Vincą Kapsuką, kitus revoliucinio judėjimo veikėjus. Svarbios medžiagos, reikšmingų teiginių ir vertinimų Antanas Bimba paliko apie XIX a. pabaigos — XX a. pradžios, vėlesniųjų laikų lietuvių rašytojus, švietėjus, publicistus, nacionalinio ir revoliucinio judėjimo reiškinius.

Tad šiandien gimtojo žemės glaudžiame talentingame, žymų amerikiečių ir lietuvių mokslininkų, Vilniaus V. Kapsuko universiteto istorijos mokslų garbės daktarą.

Gedulo mitinge kalba "Laisvės" bendradarbis Rudolfas Baranikas.

Atsisveikinti su žymiuoju Rokiškio žemės sūnumi atėjo jaunieji panemunėliečiai. Jie lanko mokyklą, pavadintą Antano Bimbos vardu.

Leiskite Vilniaus V. Kapsuko universiteto, mokslo personalo ir studentų vardu nuodirdžiai užjauti Antano Bimbos gyvenimo draugę Ilzę, jo artimuosius, išreikšti ištikinimą, kad tarybiniai lietuvių mokslininkai saugos, gerbs, toliau puoselės Antano Bimbos palikimą, jo indėlį į mokslą.

Skaitomi palaikų laidojime dalyvaujančios Ilzės Bimbienės žodžiai:

Dėkoju Jums visiems, kurie čia atvykote pagerbti

kovotojo už darbo žmonių reikalus Antano Bimbos šviesą atminti. Jo mirtis yra didelis nuostolis ne tik man, bet ir visai pažangiajai Amerikos lietuvių visuomenei ir bendram darbo žmonių reikalui. Mes jaučiame tą didžiulį nuostolį dabar mūsų kovose už branduolinio karo išvengimą, už geresnį viso pasaulio darbo žmonių gyvenimą. Antanas Bimba tvirtai tikėjo, kad žmonijos civilizacijoje neturėtų būti vietos toms baisioms kančioms, kurias neša karas žmonėms. Tame atžvilgyje, kaip ir kituose, jis tvirtai tikėjo, kad ateitis priklauso mums.

Mano gyvenimo draugo našus ir ilgas kovos kelias yra gerai žinomas: jis per beveik šešius dešimtmečius redagavo pažangų Amerikos lietuvių laikraštį "Laisvė" ir žurnalą "Šviesa", jis yra gero skaiciaus knygų autorius, jis buvo kalbėtojas, organizatorius, teoretikas, vis liaudies labui, darbo žmonių labui. Jo stipri asmenybė jam padėjo niekad nesuklysti — nuo tos dienos, kuomet jis buvo tarp Jungtinių Valstijų Komunistų partijos steigėjų iki paskutinės dienos, kuomet mirė būdamas atsidavusiu partijos nariu.

Jis jau ne su mumis, bet jis gyvas mūsų atmintyje ir širdyse.

Aš giliai dėkinga Tarybų Lietuvai, kuri dabar priglaudžia savo sūnų Antaną Bimbą. Aš dėkinga jūsų socialistinei šaliai ir savo bendraminčių vardu žadu, kad mes tęksime kovą už socializmo idealą.

"Laisvės" laikraščio bend-

radarbis Rudolfas Baranikas kreipiasi į susirinkusius JAV pažangių lietuvių vardu:

— Mes dėkingi draugo Antano tėviškei, jums rokiškėčiams, kad priglaudžiate tėvynainį gimtojoje žemėje. Mes dėkingi, kad išpildėte jo pageidavimą, o visai Lietuvai, kad išsipildė jo gyvenimo svajonė — jūs išsikovojo te socialistinę santvarką.

Mes norime jums pasakyti, kad nors čia toli nuo Amerikos, kartu su jumis su Antanu Bimba simboliškai atsisveikina mūsų šalies amerikiečiai, ir Amerikos darbo klasė bendrai. Atsisveikina mūsų šalies angliakai, kurių kovų istoriją jis parašė, siuvėjai, kurių profsąjungos kovinę organą jis redagavo, metalistai, kurių tarpe jis dirbo tuoj po atvykimo iš gimtojo kaimo. Atsisveikina mūsų šalies marksistai, į kurių mokslą jis įnešė žymų indėlį ir kurių kovose jis stovėjo avangarde kaip komunistas.

Mes, iš užjūrio atvykusieji, atsisveikiname su brangiu draugu kalba, kuria jis kalbėjo, kai akėjo savo tėvo ūkio dirvonus čia pat, ir kalba šalies, kur jis praleido visą savo subrendusį gyvenimą.

Mes sakome: sudie Antanai.

We say: Farewell Anthony.

Žodį taria Lietuvos Komunistų partijos Rokiškio rajono komiteto pirmasis sekretorius Vitalijus Asačiovas: — Gerbiami velionio giminės, artimieji, bičiuliai ir draugai, panemunėliečiai, rajono darbo žmonių ir moks-

leivijos atstovai!

Ne tik rokiškėnai — visi Tarybų Lietuvos darbo žmonės gerai žino Antano Bimbos vardą. Jungtinių Amerikos Valstijų lietuvių judėjimo vadovo, Amerikos Komunistų partijos veikėjo, mokslininko, publicisto visuomeninė, žurnalistinė, mokslinė veikla aukštai vertinama. Mes didžiujamės, kad Antanas Bimba — mūsų kraštiečių, rokiškėnų, kilęs iš Panemunėlio Valaiškių kaimo.

Kad ir gyvendamas svetiname krašte, Antanas Bimba visada buvo savo tėvynės patriotas, ištikimas Tarybų Lietuvos bičiulis, jos laimėjimų propaguotojas tarp išvykusių lietuvių ir kitų tautų žmonių. Jo ryšiai su gimtojo kraštu buvo tvirti, sušildyti žmogiško ilgesio, kupini nuoširdaus pasididžiavimo, matant naujas permainas tėviškėje, socialistinio gyvenimo laimėjimus, laimingai ir pasiturinčiai gyvenančius Lietuvos darbo žmones.

Šių jausmų ištakos glūdėjo pačioje A. Bimbos prigimtyje, jas formavo tėvai, seneliai ir proseneliai savo gyvenimu, prisirišimu prie gimtosios žemės.

Antanas buvo penktasis vaikas šeimoje, nuo paauglystės dirbo sunkius ūkio darbus, kurie ugdė jo charakterį ir gyvenimo būdą užsispyrėliško darbštumo ir atkaklumo bruožus. Motinos pamokytas pažinti raidyną, per dvi žiemas baigė Panemunėlio pradinę mokyklą, virose klasėse būdamas pirmuoju. Velionio žodžiais tariant, "sėkmės moksle priežastis buvo didžiausias pasiryžimas".

Čia, gimtinėje, glūdėjo ir tos priežastys, kurios paskatino A. Bimbą gilintis į socialines, ekonomines ir politines — ideologines problemas Amerikoje, o vėliau ir Lietuvoje.

Dar mažas būdamas, iš arti prisijūrėjo į skurdų Lietuvos darbo žmonių gyvenimą, pergyveno 1905-1907 metų revoliucijos įvykius Kamajuose, Panemunėlėje ir Salose. Kartu su vyresniuoju broliu Juozu dalyvavo šių vietovių darbo žmonių mitinguose, savo akimis matė, kaip caro žandarai areštavo ir rėžė žaislais sukaustę, išvarydavo į Sibirą apylinkės revoliucinio judėjimo dalyvius, gaudavo paskaityti Lietuvos socialdemokratų laikraščius ir žurnalus.

Sunkus gausios Bimbų šeimos gyvenimas vertė jos narius veržtis svetur ieškoti pragyvenimo šaltinių. Taip devyniolikmetis jaunuolis atsidūrė toli nuo tėvynės.

Daugelio dešimtmečių atskyrimas nenuslopino meilės gimtajam kraštui ir jo žmonėms.

Didelį ir garbingą darbą lietuvių tautai atliko Antanas Bimba, gyvendamas Amerikoje. Savo publicistiniu talentu, patriotine ir žurnalistine veikla jis gynė mūsų respubliką nuo užsienio reakcijos ir lietuviškųjų buržuazinių nacionalistų šmeižtų. Ne kartą lankydamsis gimtinėje, matė socializmo statybos laimėjimus ir teisingai informavo Amerikos lietuvių apie ekonominius, socialinius ir kultūrinius mūsų pasiekimus, darbo žmonių gyvenimą. Šiandien tarybinis žmogus, kokios tautybės ar socialinės padėties bebūtų, turi visas sąlygas ir teises į pilnutinę laimę — darbą ir poilsį, materialines ir dvasines vertybes, švietimą, sveikatos apsaugą, kultūrą. Tik niekada mes neturime pamiršti, kad laimei ir gerovei reikalinga taika. Brangus mūsų kraštiečių velionis Antanas Bimba negai-

lėjo jėgų taikos, pažangos, tautų draugystės ir darbo žmonių solidarumo stiprinimo reikalui.

Po septyniadesimties metų gyvenimo svetur, tėviškės sūnus grįžo namo. Grįžo ne pats. Vykdamas jo valią parvežti tik palaikų pelenai mažoje urnoje, kad galėtų amžinai susiliesti su gimtąja žeme, su Panemunėlio kapinaičių beržynėlio smėlynais.

Gimtoji žemė priima Tave, ištikimas lietuvių tautos sūnau, į savo glėbį. Amžinojo poilsio vietoje baltaliečiai beržai Tau oš šventą tėvų kovos dainą dėl laisvės, lapų šnarelių pasakos apie turiningą ir džiugų tarybinį gyvenimą, darbo prasmės kupinas Tavo tėvynainių dienas.

Ižytaus pažangiojo JAV veikėjo lietuvių Antano Bimbos vardą išgarsino jo paties darbas, aktyvi patriotinė veikla. O atminimą įamžiname mes, gyvieji. Čia, velionio gimtinėje, Antano Bimbos vardas suteiktas Panemunėlio vidurinei mokyklai, jo vardu pavadinta viena gražiausių Rokiškio miesto gatvių.

Užtikriname jo žmoną Ilzė Bimbienę, velionio redaguoto "Laisvės" laikraščio bendradarbius, artimuosius, draugus ir bičiulius, kad rokiškėnai moksle išsaugoti tauraus lietuvių tautos sūnaus, savo žemiečio, komunisto ir kovotojo, publicisto ir mokslininko atminimą, kad ant jo kapo niekada nevyks gėlės ir neužels takas į jo amžino poilsio vietą.

... Dabar kalbėk tu, tylos minute. Kalbėk šią susikauptą ir susimąstytą akimirką, kad žmogaus gyvenimas, jeigu jis buvo atiduotas tam, kas gražiausia pasaulyje — kovai dėl žmonijos išvadavimo, kad toks gyvenimas nesibaigia ties kapu. Jis tampa dalimi žmonijos nesibaigiančios eisenos link laimės, tiesos, pažangos.

Kai urna su Antano Bimbos palaikais dedama į paminklinio akmens nišą, pasigirsta komunistų himno — "Internacionalo" melodija. Ja, išsiveržusią iš orkestro varinių dūdų, pagauna galinčio vėjo šuorai, skriejantys virš kapinių. Praklini melodija sakytumėi įgauna sparnus ir kyla, užtvindo erdvę. Kokia prasminga šios akimirkos simbolika, kaip ji atspindi kovotojo audringo gyvenimo esmę!

Niša pridengiamą bronzos plokštė, kurioje įrašyta: "JAV komunistinio judėjimo veikėjas, "Laisvės" redaktorius Antanas Bimba 1894-1982".

Panemunėlio vidurinės mokyklos, pavadintos A. Bimbos vardu, moksleiviai deklamuoja rokiškėčio poeto Dano Kairio eiles, skirtas šviesiam velionio atminimui.

Iškilniai, majestotiškai stovi Panemunėlio žemėje laukų galiūnas — granito riedulys, priglobęs Antano Bimbos palaikus. Stovi kaip žmogus, kuriam pastatytas, ištvermingumo, darbų reikšmingumo ir nepamirgto ženklos.

[Pabaiga]

Jau seniai išbluko tavo veido bruožai, Užmaršty nuskendo garbanos plaukų, Tiktai tavo vardą aidas atkartoja, Kai aš vienu vienas su svajom lieku.

Tiktai tavo vardą mana mano lūpos Ir kartu praleistas toliuose dienas, Kaip abudu buvom po našta suklupę Ir kaip nugalėjom vargą ir kančias. Kęstutis Balčiūnas

Į paskutinę kelionę giminės žemė.

„KAD TEKTŲ DAUGIAU DUONOS, ŠVIESOS, LAISVĖS...“

„Ilgas gyvenimo dešimtmečius atidaviau kovai už tai, kad mano naujojo tevyneje paprastiesiems žmonėms tektų daugiau duonos, šviesos, laisvės, kad stiprėtų darbo Amerikos vienybė. Su darbo Amerika suaugau šaknimis. Čia mano jėgos dar reikalingos“, — rašė savo knygoje „Mano dešimtmečiai Amerikoje“.

Išleistoje Vilniuje 1968 m., Jonas Gasiūnas. Gimęs 1893 m. birželio 10 d. Uvainių kaime (Rokiškio raj.), jis už Atlanto išvyko 1913-aisiais, būdamas 20-metis jaunuolis. Išvyko — kaip ir daugelis tuometinių lietuvių iš eilės: ieškoti geresnės dalios. „Sodybos nesidalysia. Septyniems vaikams ji per ankšta. Nuo

mažens palys rūpinkitės pragyvenimui“, — ne sykį yra ištaręs tėvas tokius žodžius Gasiūnų troboje. Ką jaunas išeis rado Amerikoje? Labai nusi-vylėm, kai išvydome purviną, baisiausiai apūku-sią geležinkelio stotį! — prisimena Jonas Gasiūnas atvykimą į Čikagą, kur jis sutiko ir buvusį Ro-

kiskio apylinkių gyventoją A. Tebelįskį. „Vakare, iš darbo grįžęs, — skaltome emigranto prisiminimose, — Tebelis klausinėjo, kokie vėjal mane į Ameriką atpūtė. „Juk rašiau, — sakė, — kad nevažiutuotum, darbų nėra, nedarbas auga, neturėsi ko įsikibti. Kodėl nepaklausei?“

Prasidėjo rūpestių, pažinties su naująja šalimi, o drauge ir čionykščio gyvenimo tikresnio su-
pratimo dienos, mėnesiai, metai. J. Gasiūnas gaudavo iš A. Tebelisio pa-siskaityti socialistinės li-
teratūros lietuvių kalba, emė lankytis lietuvių dar-
bininkų susirinkimuose, piknikuose, visapusiškai la-
vintis, pradėjo prenu-
meruoti lietuvių sociali-
stų sąjungos periodinius leidinius — „Kova“, „Za-
riją“, „Keleivį“, „Laisvę“, kitus. Pirmojo pasaulinio karo metais jis jau aktyviai Amerikos socialistinio judėjimo dalyvis. Či-
kagoje, kituose miestuose jis kalbą antikarinuose bei darbininkų susirinki-
muose, diskutuoja su pa-
žangos idejų priešini-

kais, tampa socialistinės spaudos korespondentu, o pradėjus leisti „Vilnių“, — šio laikraščio nuolatinio bendradarbiu, vėliau ir redaktoriumi.

Sunku būtų kad ir trumpai papasakoti apie svarbiausius J. Gasiūno darbus, suminti visas gausias jo eitas pareigas pažangiosiose Amerikos lietuvių organizacijose, jų spaudoje. Visuomeninės veiklos interesų, savo są-
žinės balso skatinamas, jis iš Čikagos keliai į Pitsburgą, iš Pitsburgo — į Bruklinę, — įskūrė Bruklinė, vėl pasinėrė į darbą. Jis to-
li gražu neapsiribojo re-
dakcijos kasdienybė, LDS centras palaikė gyvą ryšius su savo kuopomis, tad atsiradavo daug or-
ganizacinių reikalų, tek-
davo nemažai ir pavai-
dinti po Ameriką, lankant
mūsų kuopas.

„Teko perimti ir LDS sekretoriaus pareigas...“ Du dešimtmečius — nuo 1946 iki 1966 m. J. Gasiūnas buvo LDS prir-
mininkas, ligai ir vaisin-
gal jis dirbo „Laisvės“ laikraščio redakcijoje. J. Gasiūnas gyvai do-
mėjosi gimtinės gyven-
mu, ne kartą apsilankė Tarybų Lietuvoje, plačiai aprašė čia patirtus įspū-
džius.

Mirė J. Gasiūnas 1974 m. liepos 2 d. Niujorke, Paruošė L. A.

„LAISVĖ“

PENKTADIENIS, LIEPOS (JULY) 15, 1983

Pasibaigė Tarybų Sąjungos — V. Vokietijos derybos

Liepos 5 d. antroje dienos pusėje Kremliuje įvyko baigiamasis TSKP CK Gene-
ralinio Sekretoriaus, TSRS Aukščiausiosios Tarybos Pre-
zidiumo Pirmininko J. Andropovo ir Vokietijos Federati-
vines Respublikos federalinio kanclerio H. Kolo po-
kalbis. Jame dalyvavo TSKP CK Politinio biuro narys, TSRS Ministrų Tarybos Pir-
mininko pirmasis pavaduoto-
jas, TSRS užsienio reikalų ministras A. Gromykas ir VFR federalinio kanclerio pavaduotojas, užsienio reika-
lų ministras H. D. Genšeris.

Buvo toliau keistasi nuo-
monėmis principiais TSRS ir VFR santykių klausimais, atsižvelgiant į galimą jų to-
lesnį vystymą, remiantis Maskvos sutartimi, abiejų šalių tautų interesais, Europos ir tarptautinio saugumo inte-
resais.

J. Andropovas pažymėjo, kad Tarybų Sąjungai ir Vo-
kietijos Federatyvinei Res-
publikai, remiantis Maskvos sutartimi, praėjusiu laikotarpiu apskritai pavykdavo ras-
ti bendrą kalbą, rasti išky-
lančių problemų sprendimus, patenkinančius abiejų šalių. Sė-
patyrimas — mūsų bendras

laimėjimas. Svarbu, kad jis nebūtų iššvaistytas esant da-
bartinei susikomplikavusiai tarptautinei padėčiai.

Vakarių Vokietijos vardu buvo pakartoti užtikrinimai, kad dabartinė VFR vyriausybė yra už TSRS ir VFR san-
tykių vystymą, remiantis Maskvos sutartimi ir dviejų šalių pasirašytomis paskesniais susitarimais.

Taip pat buvo apsvaistyti kai kurie konkretūs galimo tolesnio išsiaiškinimo TSRS ir VFR bendradarbiavimo vys-
tymo aspektai. Salys susitarė testuoti derybas, kai kuriais klausimais, dėl kurių jos jau anksčiau keitėsi nuomone-
mis.

Taip pat buvo paliesti kai kurie kiti klausimai, jų tarpe Vienos derybos dėl ginkluo-
tųjų pajėgų ir ginkluotės su-
mažinimo Centrinėje Euro-
poje.

Pokalbio dalyviai, pažymė-
ję jo atvirą ir dalykišką po-
būdį, susitarė, kad šalys to-
liau keisis nuomonėmis dėl klausimų, kurie buvo svar-
stomi Maskvoje įvykusių Ta-
rybų Sąjungos ir Vakarų Vo-
kietijos derybų metu.

TASS-ELTA

SIGITAS GEDA

Bulviakasio ugnys

Kam tavo mintis, aklos sapnas,
Akis ar plaukai, ar dainai, —
Tu klausai, o ką atsako
Eriukas prieš žiemą, kalnai?
O visa, kas gyva, greit miršta,
Tu pats netvariausias esi,
Vien forma širdies arba pirštų,
Visatos šviesiam spindesio
Neklausiu aš nieko, o negi
Užsalo gyvoji širdis
Ir akys vien vakarų regl,
Tokių pat spalvų kaip naktis?
Ir tavo numiręs drugelis
Nepakelia sparno daugiau?
Yra dar pasaulyje šalytės,
Kur tavajai sielai jaukliau
Galeitų kiek būti? Neaišku.
Ir man juk neaišku, tiesa,
Vien nuojautų balsas — ką reiškia
Šio juodaksnio seno šviesa,
Suspindusi mūsų pasaulį:
Užkūrė pirmasis, kad tu
Sušiltum joje ir išsaugotum
Ją laukiančioms sieloms —
kiltų.

Viktoro Kapočiaus nuotr.

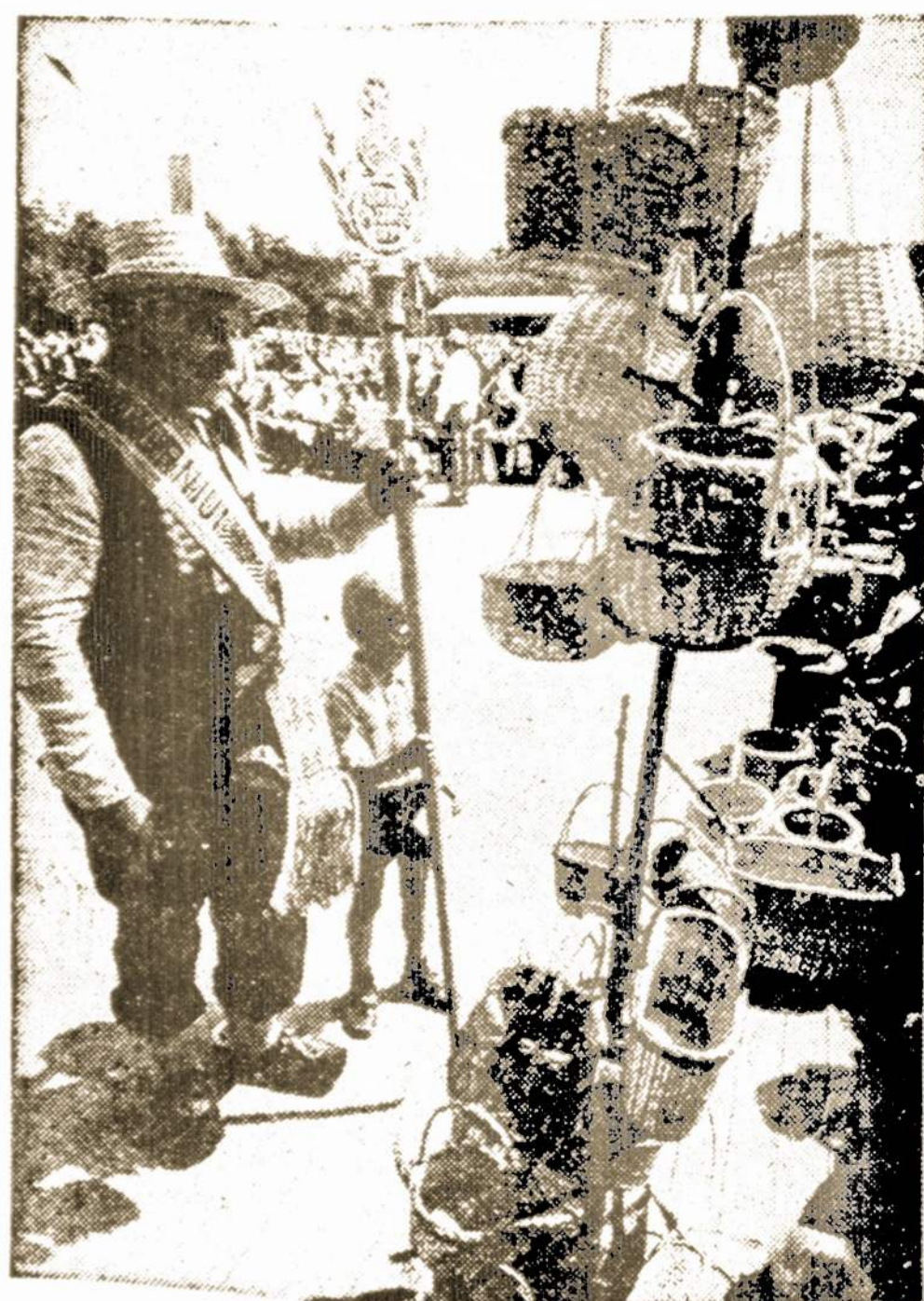

Su genio ženkle

Visiškai suprantamas ir patelinamas Tamstos, meilingasis skaitytojų, grūmo-
jantis reikalavimas: išlypote už laikraštį
pinigus, todėl privalote papasakoti visą
teisybę ir viską, kas ir kaip ten buvo.

Teisybės, gerbiame, neišgirsite, nes
tai, kas praėjusį šeštadienį vyko Vingio
parke, buvo didžiulė graža. O dideli gra-
žiniai, kaip moko gyvenimas, su teisybe
prasilenkia. Teisybė, kaip ir brangus vaiz-
das, yra karti. Todėl autorius keikia tą
minutę, kai suliko imtis visų amatų die-
nos aprašymo. Vieno — dar dar. Kolega
Tadas Teseckas, jau dvylikos šaknių ra-
jonuose ir trijų generalinių Vilniuje
šėnų šventų sumanytojas, scenarijus
autorius, buvo balsai piktas, todėl
žandariškai vijo šien net artimiausius
bičiulius. Intymiesnio, skaitytojų intri-
guojančio dalyko kaip ir nematyti. Tarp
didelių žmonių Tado lyg ir nesimatė, bet
jis buvo visur. Paskui paskolino man
scenarijų, o tas pasirodė besąsdiu, ke-
liu dešimčių puslapių sekundes tūkū-
mu paruoštas karinės epe acijos planas,
kur veikė keli mėsaišai, bent pora kapų
generolų, šimtai karių gausybė patarėjų,
stebėtojų, technikos ir muzikos.

Mačiau savo akimis: visų mylimas, ger-
biame ir iš visur suvažiavusių palydimas
žvilgsniais Juozas Baltušis gražame pa-
vesyje ramino jausmus „Baltijos“ alu-
čio bokal. Nes jis išvydo kūrėnėkį Bronių
Radecką, Lietuvos puodžių puodžių besu-
kinejančią aukštoje estradoje kaip kokį
rymską papų su baltai auksine karūna,
prabangia krivule, apjuosta visokiausiomis
juostomis, taigi pamatė ir suvokė, kad
teisingai vakystėje mąnyta apie puodžiaus
profesiją. Nėra ji prasta, o ner. Kaip

Ir bet kuri eilinė. O tokių karūnų dabar
negausi net laudies rasytojai.
Fotografų buvo minios, kaip per dai-
daugiau darbo. Kas dainų šventėse
žiūrovai šokejai, dainininkai, ne, dar
grafai. O čia bent poros tuzinų profesijų
ir baigiant verpėjoms, puodžias ir
dar visai mezgančias bei vyrais, vis
dar visai mezgančias, moteriškas koki-
nes, — pasitaiko ir tokių. Buvo tikrai ka-
ve, tikri pilgai, akėtos, pjūklai, maišai,
liai, kurie nekrupe jokio demesio į sur-
bukius, buvo arkliai, čia atvesti garbin-
gam pakaustymui. Jie tik tyliai stebėjo:
toks karštis, o bimbalai nepuola, tačiau
alaus ar bent vandens vis tiek galeitų
duoti.

Dvyliką nuli nuli buvo duota koman-
da, ir iškilmes prasidėjo. Neišvardijama
nei titulai, nei rangas, nei skaičiai
garbės ir eilinių teisejų kolegių bei
kvieslų dave darbo 170 laudies meist-
dau, kaip šimti žiogių meistrai.
— Vilniaus moksleivių, porai dešimčių
Kaino 52-osios profesinės technikos mo-
daklos anketimui. Taip tik atrodė, kad
jau porą dienų, darbo meistrai, ruošė pa-
rodą, laisvės organizatoriai, čia Tamstos
na.

Kas yra tokia šventė, vykstanti ne tik
Vilniuje, bet ir Druskininkuose, Plateliųse,
Panevėžyje, Šiauliuose? Tai yra vaidinimas,
kuriam dalyvauja visi — ir žiūrovai, ir

laudies meistrai. Tik pastarieji trumpam
padarė pagrindinius vaidmenis, todėl at-
rodo didingi, sunkiai prieinami, kaip ko-
kie ministrai ar pralotai. Vienas pažista-
mas pasigyre sukičiams, kad varžybose
dalyvauja jo pusbroliis iš Zemaitijos. Oho,
pasakė sutikė, tai bent! Išmintina ir
žinotina šiai kas: šventiško laudies žai-
dimo sekme nulemia labai gera organiza-
cija. Tvarūs išlikimūmas. Susiklausy-
mas ir klausymas. Maža detalė — sceno-
riją pasakė: „10,30 val. (tiksliai)
aktyje ne vieno žmogaus. Negali niekas
jeiti su jokių leidimu iki 10,35 val., kai
organizatoriai įžengia orkestrai ir kapela.
Ir toliau aktyje ne vieno žmogaus, iš-
skyrus kolektyvus... Niekas daugiau ne-
gali jeiti ir aktyje su leidimu (ats. mlici-
ja). Taip ir buvo: T. Teseckas greitėsis
už mliciiją. Žiūrovas to nemato, bet jis
džiaugiasi: kaip gražiai viskas klostasi.
Lyg spektaklyje. Amatų dienos nepabosta.
Bent kol kas. Šių eilučių autoriui yra
tekę matyti nemaž visas, ir jis turi teisę
tai tvirtinti. Kaskart jos tobulėja, nes pa-
simondame iš kildų, jos stojasi šalia
garelių dainų šventių, tai yra meno
darbo, meistrų pagerbimo, poilsio, grožio
subuvimai. Sakė, nusižūrėjusios į mus,
tobias šventės bando rengti ir kitos res-
publikos. Pagaliau tai apskritai mūsų tau-
tos bendrosios kultūros išraiška, pasitiki-
nimas. Kiek išaugome, išprusome, pratur-
tėjome, pamandagėjome ir t. t.

Dabar sunku prisiminti, kur ir kokioje
šventėje (pirmoji amatų diena įvyko Šiau-
liuose 1971 m.) pirmąsyk prekybininkai
eime rodytis kaip išradinai, sumanūs. Ško-
ningai sugubantys pateikti prekes, moka-
nytis linksminti ir linksmintis, lygiavertiai
laudies meistrų bei žiūrovų partneriai.
Pamažu tobulėjo reklama, prekybos taškų
apipavidalinimas, inventorius. Po prekiau-
tojų galvos ir gatvės, jei pageidauti,
dar pakeliamume, o dabar pripažįstame
šiai, kaip šikart Vingyje prekyba vyko
kaip aukščiausios klasės kol kas vis dar
ne mūsų prekyvietėje. Ar Tamstos paga-
liau esate regėję, kad prie alaus bei gau-
sybės kitokių gaivalų, unikalių pyragų,
riestinių, saldinių, tarptautinių dešų
su dešrelėmis ir t. t., visame pasaulyje
lietuviškais vadinamu šiaikų eileje sto-
vėjų vidutinėms ne daugiau kaip penki
žmonės?

Tamstos nesate matę, nes patinęjote
atvykti į Vingio parką. Jums todėl pra-
tai, o mums, ten buvusiems, — gerai.
Nei grūstinių, nei stumdynių, nei barnių,
linksmybės tiek, kiek reikia, o gal ir
daugiau. Ne gėda nei pačiam pabūti, nei
garbingam svečiui parodyti. Šventė buvo
darni, tačiau tai, kas dėjos estradoje,
buvo viena, o kas parko atėjoje ir ap-
linkiniuose, — kita. Jau pagirti pre-
kybininkai buvo atvykę ir iš rajonų su

savo muzikanais, išmone, juokdariais,
laudies dainininkais. Populiariausias žmo-
gus Jurgis Kašauskas su šeima. Ir tas
astovavo Trakams, o ne Vilniui. Prie ra-
jonų paviljonų svečius pasitikdavo kape-
los, folkloriniai ansambliai. Kretinškis
laudies meistras Bronius Žymantas, pa-
sidaręs naujus oi gerus, omdingus „ant
platformos“ medpažius, su didžiuliu
šauksiu ant nugaros, dideliais žingsniais
kaip koks turkų pasitūnyns prasibrovė
į estradą, bet, susisukęs ir įpykęs, movė
atgal — daugelio šventių jo, Jonio,
bendrakeleive Petronė pasidarė nebesuka-
bama: Birutė Puškorienė dabar yra ver-
pėjų verpėja, jai pridera būti aukščia-
u, o ne su Joniu trintis pakrūmėse, be to,
atvažavo su šeima, kurioje bemaž visos
laudies meistrų, Taigi Jonas veļ vienas
atsidūrė tarp alaus statinių, kiokų, cigo-
nų, kurie buvo netikri.

O tuo tarpu estradoje vykstą varžybos,
koncertuoja profesionalai ir saviveiklini-
kai, žiūrovai nepaliedžia Laudies buities
muziejaus laudies muzikos trupės, vado-
vaujamos Povilo Matulio, — kūrėnėškis
laudies meistras Alfonsas Matutis taip
užgroja tikru pjūklų, sklinda tokia grai-
dulinga melodija, nors ant sienų lipki
arkliai, ir tie tik sklando ausimis — kas
čia daro.

Fotografai ne mažiau suplukę už besi-
varžančius estradoje.
Kviesliai šneka rimtus dalykus ir laido
juokus. Skaitomas medžio meistrų meistro
Ipolito Užkurnio elieraiščia. Modernus,
šiuolaikinis, lyg metuis mokslus prade-
danciojo:

Išdalinim save kaip tapytojas ant
drobių save išdailina
Išdalinim save kaip mūrininkas po
plytų save išdailina
Kaip kalvis į žagrę save įkala
Ir kiti kiti malonai surinkim išbarstytus.

Taigi čia tik keturios iš kokių trejeto
dešimčių eilučių.

Iškilmingai skelbiama visų amatų dienos
nugalėtojai. Jų daug. Jie gražūs laimingi,
išsididėję. Neįmanoma juos visus išvardinti.
Pasakytume, kad buvo išdailinta 60 prizų,
400 gelių žiedų, 5 žuoluo, 6 gelių vai-
nikai, 11 vardinųjų juostų, 50 metalinių
medalių ir visokių kitokių gėrybių. Kur
ten!

Tiesa, nereikia pamiršt pasakyti, kad
visų amatų diena vyko su darbštaus
pausluko genio ženklų. Jei kam žinoma
neįdėję pinigų originaliems suvenyrams
pirkti, tie lipo į stulpus, visap kitap
manėd. Stipriausi ir vikriausi buvo ap-
dovanoti.

STASYS KAŠAUSKAS
LITERATURA IR MENAS

Dr. Jono Šliūpo korespondenciniai ryšiai su dr. Antanu Petrika

ANTANAS MARTINIONIS

[Tąsą]

Bėgo metai, tačiau A. Petrikos susirašinėjimas su J. Šliūpu nenutrūko. Iš aukščiau pateiktų laiškų matyti, kad paskutinis atviras ir nuosirdžiai dėstė savo planus, drąsiai ir kritiškai pasisakė bažnyčios atžvilgiu, tuo reikšdamas savo pozicijų bekompromistiskumą, tvirtą antireliginę pasaulėžiūrą. Patikidėjimas A. Petrika, jis jam be jokios baimės rašė apie to meto vyriausybės kėdėse sėdinčių žmonių abejingumą tautos kultūrai, švietimui, respublikos konstitucijos ignoravimą. 1939 m. sausio 6 d. laiške A. Petrika jį prašo jo paramos, kad šis pasirūpintų išspausdinti pažangiojo lietuvių spaudoje jo straipsnį "Jūs ir mes" gana simbolišku slapyvardžiu "Kas—Kam—Galvoj".

Tame laiške J. Šliūpas rašo:

Palanga, 6.1.1939
Brangus Daktare!
Neseniai gavau "Sviesą" 1938 m. Gan svarus laikraštukas... Jis galėtų plisti Lietuvoje.

Man labai patiko Tamstos raštai apie Kudirką ir Dambauską-Jakštą; abudu labai teisingi ir gražūs.

Pas mus atmainų mažai... Aš dar gyvas, nors jaučiu, kaip diena iš dienos senstis ir bejėgesnis darau. Jau mažai kur ir su paskaitomis besilankau. Akys žimba, atmintis mažta, kaulai stingsta, karštatės reiškiniai yra minorinėje sistemoje ir t. t. Nežinau, ar ilgam bebūrmistraisiu. Noras dirbti yra, bet nebėra pajėgumo.

"Laisvoji mintis" žada eiti 2 kart mėnesiui. Turime apie 5,000 skaitytojų. LEK Draugijos skyrių yra 150 jau, o iki metų galo kai pasidarys 200... Kol kas sekasi, tik ar ilgai? Aš vis laukiu, ar nekais perkūnija ant mūsų! Civ. (ilinė) metrikacija vis ir vis vilkinama — nors aš daug kartų seimą bombardavau visokiais būdais. Tyli ir gana! Kad čia padėtų amerikiečiai! Bet jų balso čia neklusdoma.

"Varpininkams" daviau 1,500 egz. "Dievo idėjos evoliucijos", daugeliui apmokėjau inaus už gimnazijas, ir šiaip vargšams.

Intelligentai pas mus indiferentai. Vieni bijo, kitiems tik karjera terūpi. Favoritizmai viešpatuoja ir kaziravimas iš pinigų. Yra ir dirbančių daug. Lietuvos vaizdas keičiasi. Jaunoji karta bene bus darnesnė...

Be to, siunčiu kelis žodžius priede. Gal juos kur sunaudoti malonėsi be mano parąšo.

Malonu, kad nepamiršti mane aplankyti laiškais. Turiu daug džiaugsmo. Šeimai ir mano dukrai Aldonai daug labų diegu! Lik sveikas su tikra pagarba

Dr. J. Šliūpas

Sio laiško priedas buvo straipsnis "Jūs ir mes" arba kaip J. Šliūpas pavadino "Laisvamano laiškas iš Kauno". Jis aštrus, kritikuojantis buržuazinės vyriausybės vidaus politikos vingius, abejingumą pažangai, policinį sąžinės laisvės slopinimą.

Stai įdomiausias šio laiško—straipsnio ištraukos: "... Mokyklose, valdžios mokyklose, kapelionas taip pat ponauja kaip kareivių kuopoje ir ne jo krypties mokinius visaišpygomis ba-

do ar sulauko nuo kėlimo i aukštesnį skyrių. (...) Laisvamaniai ir kiti pažangos plauku pasižymintieji gyventojai gyvena šeimose "susidėję", neįregistruojami valdžios istaigose, nors Konstitucija numato, kokią civilinę registraciją ateityje, tur būt kada Kavucikai, Kokai, et tutti guanti, bus įgrišę pačiai vyriausybei. Dabar vyrauja Konkordatas su Romos Pontifeksu, kuris derasi nūnai su valdžia dėl "dušių išganymo"; beja, dėl jų kirpimo palei pačią jėrką...

Toji trumpa apibrėža galbūt paaiškina, kodėl LEKDr Lietuvoje "toleruojama". Draugija yra apolitinė organizacija, priešinga nusidėjusioms viduramžių idėjoms, skelbia sąžinės laisvę, iškelia religijų nesamones (...), grindžia kelią naujai etikai, liepdama gerbti, kas gera, ir gražu, dora ir sveika (...). Evoliucija yra jos keliarodis. Todėl valdžia ją toleruoja ir klėrui sako: remkite vyriausybę, kitaip mes duosime daugiau laisvės laisvamaniams!

Idomu dar tai, kad paties klero tarpe randasi "jaunikių", kurie su seniais nebesutinka ir reikalauja bažnyčios reformų, pav. kun. Jakas, autorius "Krikščionybės tragizmo" ir keli kiti Bažnyčia išsigando, kelia konferencijas, ir kala savo kalboje naujus sumanymus pažaboti naujoviškiems masonams, beja, eretikams.

Taigi iš šabloninių tautinių organizacijų Lietuvoje išsiskiria LEK D(raugija) gana kytanti ir ji turi geroką pasisekimą. Įsteigta Šiauliuose 1924 m. ji leidžia "Laisvąją Mintį" (dabar jau du kart per mėnesį), su knygučių priedais ir dažnai suruošia paskaitas miesteliuose. Seniau buvo daug sunkumų laidojant mirusius laisvamanius, todėl draugija yra įsteigusi daugiau kaip tuziną laisvų kapinių Lietuvoje, ir ketina įkurti krematoriumą, kaip tik prasigyvėns. Skyriai arba kuopos steigia bibliotekėles kaimuose: daugeliu jų d(akta)ras Šliūpas yra paaukojęs savo leidinių nemažai.

Jau kelinti metai draugija deda pastangas dėl civilinės metrikacijos įvedimo Lietuvoje, prirašė daugybę prašymų ministrams, seimui ir straipsnius laikraščiams: tu pastangų pasekmė yra — Konstitucijoje pažadėjimas sutvarkyti tą reikalą įstatymais. Ar tai tik gražūs žodžiai nusiraminiui ar iš tiesų tai įvyks nepilgom — pagyvenę pamatysime. Be civilinės metrikacijos, be lygybės visų piliečių prieš istatymus Lietuva išrodo lyg Afrikos laukinių žalių tesbesanti.

Seniau Lietuvoje nebuvo kitokios literatūros kaip tik klerikalishkoji. D(akta)ro Šliūpo pastangomis ir LEKDr(augijos, ir Šiaulių "Kultūros" bendrovės dėka, nūnai galima pasigirti jau galį papildyti savo bibliotekėles. Iš lėto ir šiaip svietikių literatūra eina platyn ir jau toli viršija kunigines, ypač dar pridėjus universitetinius leidinius, kurie — de ja — publikai mažai prieinama.

Tad ir Jūs, amerikiečiai, kurie rėmėte mūsų pastangas, galite ir turite teisę pasidžiaugti bendru propagandos pasisekimu. Toli — gražu neviskas atsiektas, bet graži pradžia padaryta. Jau

pas mus imama įsisamontinti, kad upės tekėjimo nestabdys: jei upė užtvėnsi, tai per kraštus vanduo patvins ir savo tikslą atsieks. Dabar amerikiečiai, jei panorės, galės pasinaudoti mūsų literatūra: tik amerikiečiams reikia tinkamai susiorganizuoti. Steikite LEKDr(augijos) skyrius arba kuopas ir stokite į bendrą darbą! Kils tautos dvasia, atsigims naujoji Lietuva su lygybe, brolybe ir laisve, bei su nauja pasaulėžiūra ir tapti me kultūringa, pažangi tauta! Stokime petys į petį prie darnaus darbo!

Šis straipsnis, tarpininkaujant dr. A. Petrikai, tuo pačiu pavadinimu be redakcijos pataisymų, buvo išspausdintas "Laisvėje" tų pat metų sausio mėn. 28 d., išaukęs nemažą reakciją buržuazinės Lietuvos vyriausybiniuose ir klerikaliniuose sluoksniuose. Kaip vėliau prisiminė rašytojas Karolis Vairas-Račkauskas, artimai bendravęs su dr. J. Šliūpu, pastarasis buvo smarkiai puolamas, nes "ponai iš valdžios" spėjo jį esant minėto straipsnio autoriumi.

1939 m. rugsėjo mėn. 1 d. hitlerinė Vokietija užpolė ponų Lenkiją. Europoje įsiliepsnojo Antrasis pasaulinis karas, savo žudančia banga grasinęs ir Lietuvai. Tomis dienomis dr. Jonas Šliūpas į JAV parašė laišką dr. Antanui Petrikai, nes, kaip jis pats pastebi ar "... bedūkstantis Hitleris su tolygiais padėjėjais neišvirs visiemis košės Europoje", lyg pranašaudamas, kad abiejų vyrų susirašinėjimas gali nutrūkti. Taip ir atsitiko. Tame laiške iš Palangos dr. J. Šliūpas rašė:

Palanga, 11.IX.1939

Mielas Drauge!
Jau praslinko apie dvejetas mėnesius, kaip gavau Tamstos laiškelį. Neturėdamas ką gero pranešti, delsiu su atsakymu. Tik pasižiūriau, kad ruošį paskaitas apie mūsų krašto darbuotojus — vyrus bei moteris. Biografijos bei kritikos esti visuomet naudingos.

Mano laikas tuo tarpu yra užimtas Palangos miestelio rūpesčiais. Stengiausi gauti leidimą steigti čion vyriausybę gimnaziją, bet pastangos nūjo neikais dėl užsišpyrimo Švietimo Ministro p. Tonkūno, kuris — kas — žin kodėl užsišpyrė neleist. Neleidžia nė motyvv nepasakydamas!

Rūpi dar sukurti chorelį, orkestrėlį, teatrui ruošti pasišovę yra Šiauliai. Jei tai vis pasiseks, tai bus kiek linksmiau ir šviesiau Palangoje.

Norėčiau, kad šia vasarą būtų suvažiuavę laisvamanių pobūvis bet neįvyko nepanorėjus kauniškiams. Nežinau, ar šimet įvyks toks sąskeydis... Matysime.

Gyvenu kaip gyvenęs: tik, žinoma — senatvė ima varginti. Neseniai atsitiko plaučiuose hypostazis, bet įdėjimui neįvykus, tik širdis susilpnėjo. Vėl atsiepėjęs. Na, kapines čion įsitaisėme, tai nors be vargo palaidoti galės... Taip bent tikiu, o ką nudžiugę kunigai sugalvos, ateitis parodys.

Sūnelis jau eina mokyklon, yra antrame skyriuje. Tebūn viskas tam kartui! Tamstai bei šeimai sveikatos ir gerovės...

Daug labų dienų visiems (ir Aldonai;... Su tikra pagarba

Dr. J. Šliūpas

Kokio turinio laiškus rašė dr. J. Šliūpi iš Amerikos dr. A. Petrika, šiandiena neturime galimybės paskelbti, nes Šliūpo asmeninis archyvas, saugotas jo namuose Palangoje, vos jau pasitraukus su šeima į vakarus, buvo išnešiotas, išmėtytas kieme ir dalinai sunaikintas.

Cia skelbiami dr. J. Šliūpo laišakai įdomūs tuo, kad jie atskleidžia buržuazinėje Lietuvoje buojusią rutiną, tuometinės valdžios pataikavimą ir nuolaidžiavimą katalikų bažnyčiai, pastarosios dominuojančią padėtį respublikoje, kurios valdžia kartais buvo tokia didelė, net perauganti į vadovaujančią institutą, su kuriuo skaitėsi civilinės valdžios atstovai.

Laiškuose atskleidžia pažangiųjų jėgų siekimas bendrauti ir jų pastangos nusiimti katalikų bažnyčios "tėvišką globą", įgyvendinant minimalius sąžinės laisvės principus, kurie buvo užfiksuoti buržuazinės Lietuvos konstitucijoje. [Pabaiga]

Skaitykite
ir remkite
"Laisvę"

TARYBŲ LIETUVOJE

ŽALIOJI TĖVIŠKĖS VASARA

Vilniaus "Tiesa"

Eugenijaus Rim gaudo ir Algio Diržo nuotraukos

Plunksna nerūdijo

Lietuva labai gerbia kovų veteranus — su dideliu nuširdumu klausosi jų pasakojimų apie mūsų už saulę. Tie jų žygiai — nerašyta poema.

1958-1967 m. šių eilučių autorius tokių susitikimų į metus turėdavo apie 35. Pasakojimai apie rašytojus. 1970 m. mane pakvietė Kauno literatūros muziejus. Gal kiek per jausmingai minėjau Vyduką. Jis 1932 m. pasiuntė uždarą voką su mano rankraščiais: Tiltėje net "Balsui". Gavau iš manęs paštu. Paslauga atliko sąžiningai. Tai klausytojus labai sujudino. Priminiau: F. Kirša — dėdė nevaržė mano pasaulėžiūros... Bet jam nesakiau: bendradarbiauju "Laisvėje"... Ši pokalbį auditorija išklausė labai nuširdžiai. Net virptelėjau iš džiaugsmo. O sekančią dieną gydytojas: "Bekalbėdamas gavai antrą infarktą!" Atsidūriau ligoninėje. Dak. Eviltis:

— Daugiau literatūros vakaruose nekalkėkit. Saugokite.

O skambučiai neduodavo ramybės. Laukė darbininkai, laukė jaunuoliai... Atsakydavau: "Daktarai draudžia". Patylėjau 4 metus. O 1975 m. atnaujinau susitikimus. Juose ir laiškuose labai daug kas klausia: "Už ką kalėjote? Ar rašėte už groty? Iš kur gaudavote popieriaus? Ar lavinatės?" Atsakau taip...

Zarasų, Utenos, Panevėžio grotuotose namuose praleidau pusanturą metų. Teišsiunčiau eilėraščius "Sesės už groty" ir "Ant Nemuno ir Volgos krantų". Spaudos nepasiekė. Tai smūgis. Atsidūriau Kaune. Čia politikiniai leido slapta žurnalą — "Kovotoją". Redaktorius K. Petrikas tuoj pakvietė bendradarbiauti. Jame 1936-1939 m. mano švytėlėjo 13 kūrinių. Daugiausia — kritikos žanro. A. apie Lietuvos rašytojus, Barbiusą, Nekrasovą, Gorkį. Dar — dvi apysakos. Keli eilėraščiai. Gal keista: redaktoriai (K. Petrikas, V. Lieponis, A. Guzevičius, A. Gailevičius) meliausiai dėjo pusės lanko ir vieno lanko kūrinius! Dėl to perrašinėtojas smarkiai rizikavo karceriu. Toks jų broliškas dėmesys autoriui ir nūnai mane labai jaudina! Kiek kalinių ši žur-

nalą skaitė? 120-150. Jie laiškuose ar gyvu žodžiu palaikė autorių.

"Laisvė"? Jos neužmiršau ir už groty. Štai 1937 m. net per du numerius davė pusę lanko "Kultūra pavojuje". Protestavau prieš žurnalo "Literatūra" uždarymą. Davė ji ir eiles. Na "Cigonė", "Močia kapuos". Parašą — Liepsnonio — nubraukė. Matyt, redaktoriai manė: pavarde gali pakenkti autoriui. Siunčiau ir eiles: "Pasimatymas su sese", "Kalinio melė", "Kur dabar jinai" — apie Bajorų fabriko darbininkę T. Zolkovaitę. Pasirašiau: A. Liepsnonis. Kūrinis ryšininis atidavė Kauno pagrindininkams. Iš jų gavo Ant. Venclovą. Tai sužinojau 1939 m. pabaigoje iš jo viešo laiško į KSDK. Jis rašė: "Straipsnį apie literatūrinę erudiciją skaitėme... Jis rodo, kad sugebi rašinėti... Siūlau atspausdinti "Laisvėje"... Tai aiški užuomina: cenzūra nepraleis. O "Laisvė" slapta kūrinis pasiūsti irgi buvo be galo sunku. Rizikinga... Etiudų, skirtų Lietuvos spaudai, — apimtis 75 puslapiai. Deja, nieko nepasisekė pateikti skaitytojams...

Kodėl rašinėjau? Buvo per daug entuziazmo? Ilgesys diktavo? — To maža. Už groty per 7 metus perskaičiau 320 knygu. Susipažinau su 80-ties literatų kūryba. P. Cvirks, S. Nėries, A. Venclovos, L. Tolstojaus, Rolano, Flauberto, Zolia, Gorkio. Konspektavau. Užrašinėju iš "Izvestijų" literatūros žinovų etiudus. Susipažinau su 350 Prometėjų. Iš jų pasimokiau nemažiau, negu iš šedevriškų veikalų. Daug gražaus sužinojau iš revoliucionieriaus-profesionalo, didelio erudito A. Lifšico. Na ir iš buvusio mirtininko D. Kučinsko, J. Garelio. Ką? Kaip pagrindininkai kovojo 1919-1939 m. Kaip kalinami draugai vertino rašytojus. Beje, jie ją puikiai suprato. Turėjome ir slapta "knygynėlių". Taip užkonspektavau F. Sinclairio "Jimmy Higgins". Erenburgo du romanus. Studijavau 7 Markso veikalus. Vieną — Engelo. Visa tai dėją širdin. Remdamasis tokiomis vaisiais, išdrįsau austi net gana išsamius kritikos darbus.

Vėliau tų mano redaktorių rūpestį gan šaučiai įvertino ir laikas. Toks įgudęs redaktorius, kaip J. Šimkus, — perspausdino apybraižas apie Barbiusą, Nekrasovą. Perspausdino iš "Kovotojo", A. Guzevičiaus suredaguotą apsakymą "Brolis pardavikas". O E. Mieželaits per

jaunimo laikraštį 1941 m. paleido apysaką "Žydė"... Proletarinis poetas A. Maginskas savo žurnale perspausdino "J. Janonis". Parašiau 1937 m. Toks perspausdinimas liudija: politikiniai redaktoriai ir skaitytojai autoriui buvo reikūs. Nedarė nuolaidų: rašė žiauriomis sąlygomis. Reikalavo taip, lyg "Kovotojas" eitų laisvėje... O tai — i naudą autoriams.

— Popierius? Kiek leido nusipirkti. Bėda — atimtinė, plėšė. O man — dviguba lazda. Neturėjau pinigų. Tie popierėliai, kurie 1937-1939 m. pasiekdavo "Laisvę", — tai kameros draugų auka... Taip skolinimu ir verčiau...

Literatūros vakaruose ir laiškuose gaunu daug klausimų: "Už ką kalėjote?" Pasakojime savęs neliečiu. Miniu pagrindininkus ir rašytojus. Liudiju — ką apie juos žinau. Atsakau šykščiai...

— Na, kaimynas svetimoje trobėje rado vėliavą. Saulyt pareikalavo pranešti policijai. Policija lyg i gaisrą — žaibu pribuvo. Netrukus atsirado kitas išdavikas. Jis sakė apie slapta valstiečių susirinkimą. Pagaliau užužupo pagrindininkų slėptuvę 8 eilėraščius "Priekaliui". Va prokuroras Z. Rudminas pridėjo už 8 eiles — 8 metelius plus 2 neįskaitytus...

— Jei nekalėjė, jei galėjęs spausdinti iš kalėjimo pažangioje spaudoje — tai apie 1939 m. išleides pirmąją knygą. Deja.

Taip. Už groty stengiausi rimtai rašyti. Nors, katorga ir trukdė. O kaip nūnai vertinu savo kalėjimiškų kritikos darbelius? 10 sykių daugiau, negu šiandien tomis temomis paskelbčiau naujus etiudus. Dabar—bėgiu...

A. Liepsnonis

● Mokytojas klasių pasakojo apie kažkokį romaną, kuris kas rytas prieš pusryčius tris kartus perplaukdavo Tibrą.

— Ir kas tau čia juokingai? — paklausė jis, pastebėjęs kad vienas mokinių įtyposi.

— Man regis, jis turėjo perplaukti upę ir ketvirtą kartą, kad atsidurtų tame pačiame krante, kur jis palikdavo drabužius.

● Gydytojas pacientui:

— Valgykite daugiau žuvies, joje yra fosforo.

— Daktare, aš noriu būti sveikas, o ne blyškėti naktimis!

DARIUS IR GIRĖNAS, "LITUANICA" JAU LIETUVOS EKRANE

VYT. ALSEIKA,
mūsų bendradarbis Vilniuje

"Laisvės" skaitytojai jau žinojo iš kovo 11 d. N-rio kad Lietuvos kino studijoje Vilniuje buvo baigiamas kurti naujas valdybinis filmas apie istorinį Dariaus ir Girėno skridimą. Tai trijų sunkių metų, žinomo režisieriaus, nusipelnusio Lietuvos meno veikėjo, LTSR Valst. premijos laureato darbas. Labai malonu, kad po trejų įtemptų metų "Skrydis per Atlantą" baigtas kaip tik šiais metais, kai lietuviai visame pasaulyje mini to skridimo 50 metų sukaktį. Tik Lietuvoje, pasitelkus nepaprastai didelį taktininkų skaičių, buvo įmanoma sukurti šį spalvotą, pusantros valandos ilgumo filmą, kurį šią vasarą jau matė daug vilniečių ir kauniečių. Jau greit jis pasirodys visuose Lietuvos ekranuose ir ne tik Lietuvoje: filmą matys visos Tarybų Sąjungos kino lankytojai, iki 20 milijonų žmonių... Pagaliau, "Skrydis per Atlantą", reikia neabejoti, turės laimingai pasiekti ir Amerikos kontinento krantus. Buvau vienas tų laimingųjų pamatęs filmą dar birželio mėnesį ir tris dienas kalbėjau su Raimondu Vabalais, įdomiu, spalvingu žmogumi ir talentingu filmu kūrėju.

Kulkos pataikė į lėktuvą... Amerikiečiai pirmiausia, bet ir visi lietuviai pasaulyje gerai prisimena, kas įvyko 1933 m. liepos 15 d. Iš Floyd Bennett Field tada pakilo oranžinė "Lituania" su dviem lietuviais lakūnais Stepu Darium ir Stasiu Girėnu, pakilo sunkiai, bet pakilo, skrido sunkiomis sąlygomis, ir, atrodo, jau turėjo pasiekti savo tikslą — Kauno miestą, bet naktį iš liepos 16 ir 17 nukrito Soldino miške (dabar Lenkija, Mislisbo). Lėktuvas nukrito, įvyko tragedija, vėliau buvo visokių versijų, kodėl tai atsitiko. Pagal filmo versiją, "Lituania" nukrito dėl vokiečių — nacių kaltės, jų artilerijos šovinių, kulkoms pataikius. Toje vietoje buvo nacistų koncentracijos stovykla Detz (dabar — Dziedzice).

Reikia pasakyti, kad filmo kūrėjai ištyrė daug šaltinių, rausėsi archyvuose, bibliotekose, atliko konsultacijas su aviatoriais, mokslininkais, inžinieriais, diplomatais, išstudijavo daug aviacijos žurnalų anglų kalba ir susipažino su anų laikų literatūra, žurnalais ir kt.

Koks turinys, kas parodoma. Skaitytojas paklaus: ar tik skridimas parodytas ir pati tragedija? Ne tik tai. Mes matome Darius ir Girėną, žinomus, kad jis Lietuvoje buvo

1933. New York. S. Darius ir S. Girėnas prieš išskrendant. Nuotr. Vlados Inčiūtės

žymus sporto veikėjas, Klaipėdos atvadavimo veikėjas ir sportininkas. To nematome, nes jei atskleistų visą Dariaus veiklą Lietuvoje, reikėtų dviejų dalių filmo. Bet Lietuvos epizodai yra, girdime pasikalbėjimus su Antanu (pulk. Gustaičiu), matome, kaip Darius keliauja į Prancūziją. Tuo metu (1927 m.) buvo du svarbūs įvykiai Paryžiuje: buvo nelaimingai pasibaigęs Coli ir Nungesser skridimas į New Yorką (nepasiekė tikslo), tada Lindbergh nusileido Le Bourget aeroporte. Jau tada Darius rimtai galvojo su lėktuvu nugalėti Atlantą. Įdomūs vaizdai Prancūzijoje.

Po to jau laivas į Ameriką, jau ir New Yorkas ir diržablis virš miesto.

New York, Chicago ir Bridgeport

Pagal filmą Darius jau Chicagoje savo antroje, sesers šeimoje, Halsted St. Tai Jučiai (Dariaus pavarde buvo Jucevičius, Jucius). Parodyta Dariaus aviacijos veikla, skridimai įvairiais lėktuvais. 1927 m. jis suėjo į pažintį su Stasiu Girėnu (Girskiu). Pradėjo avio šventės, piknikai, aukų rinkimas. Matome ir "Bellancos" lėktuvo perdirimą, jos ruošimą ilgam skridimui. Žiūrovai stebi įspūdingą pikniką šalia lėktuvo su lauko liepsnomis. Nuo 1933 m. gegužės 5 d. prasidėjo gero oro laikas. Matome vaizdus spaudos konferencijos, kurią veda "žurnalistas Petras", tai, kas vyksta "Half Moon" hotelyje. Ir štai minia, šimtai, mato, kaip iš Floyd Bennett Field "Lituania" atspilešia nuo žemės ir pasinešia į debesies. Jos kursas — Lietuva, Kaunas. Rodomas skridimas, po to šaudymas nuo žemės ir... kritimas žemyn.

Daug filmo skridimų visokiems lėktuvams. Kas įdomu, žiūrovai mato pačią tragediją vietą Soldino, mato ir paminklą herojams, paskui parodytos minios Kauno aeroporte, kurios laukė, laukė ir nesulaukė savo didvyrių. Jie atliko istorinį žygį: per 37 val. 11 min. nusikridė 3984 mylias — užėmė antrą vietą pasaulį.

R. Vabalas

Atminimo įamžinimas, pavyzdys jaunimui

Buvau Lietuvos filmo žmonių ir paties R. Vabalos susitikime su sportininkais — "Žalgirio" puikiais futbolininkais, kuriems buvo parodytas Darius ir Girėnas filmas. Numatyta daugiausia susitikimų. Jai sveikintina, tai rodo, kad lietuvių jaunimui būtina parodyti, kokius didelius darbus gali atlikti lietuviai. Jaunimas turi sekti jų pavyzdį ir laimėti jais.

"Skrydis per Atlantą" — tai šimtų žmonių trūsas. Pagrindiniai kūrėjai, tai, be režisieriaus (direktoriaus) Raimondo Vabalos, scenarijaus autoriai — tas pats Vabalas ir dramaturgas J. Gliniskis, operatorius, vienas pačių gabiausių — vilnietis J. Tomaševičius, muzikos autorius — B. Kutavičius, dailininkai — A. Ničius, I. Vabalienė. O kas suvaidino abu herojus? Du teatro vyrai, vienas iš Kauno — Remigijus Sabulis (Darius), jis vaidina Kauno dramos teatre ir Eimontas Nekrošius, pasižymėjęs Vilniaus jaunimo teatro režisierius (Girėnas). O kur dar visi konsultantai, patarėjai... Visi jie padėjo sukurti jubiliejinį filmo paminklą Dariaus ir Girėno istoriniam žygiui.

Tiesia, Vilniaus studija šiais metais baigė ir kitą, tik dokumentinį, 20 min. ilgumo filmą "Lituania sparnai", kurio statytojas — R. Verba. Čia panaudotos autentiškos nuotraukos — pasirošimui skridimui, pats pakilimas. Tos nuotraukos gautos iš mielių lietuvių amerikiečių.

Darius ir Girėnai

Sujudo, sukruto
Atlanto platybės
Ir veržias banga virš bangos;
Tai lekia aukštai
virš Neptūno valstybės
Du draus lakūnai
lietuvių tautos.

Per dieną, per naktį
į nežinią plačią,
Kur niekas nedrįso skraidyt,
Iš tviškės kelia
padangėm atrasti
Jiems niekas
negal sutrukdyt.

—Šį savo skridimą
širdingai auksiam
Tau,
mūsų tėvyne jauna
Nebosime vargo,
nebosim pavoju,
Tebus tau garbė, Lietuva!

Žodžius tuos
padangėje vėjas kartoja,
Žodžius tuos kartoja
lakūnai abur...
Atrodo, iš tolo jiems
Kaunas jau moja
Ir šypsosi gėlės
gimtųjų laukų.

Bet kėlėsi saulė
giliai nusiminus:
Raudono visa Lietuva
Palūžo sparnai,
nepasiekus Tėvynės
Ties Soldino miško kalva.

Kęstutis Balčiūnas

MARGOJI SKILTIS

ATEITIES PROJEKTAI

Amerikos savaitraštis „J. S. nus end world report“ pasakoja apie projektus, kurie bus įgyvendinti per artimiausius 50 metų. Tai bus tiltas per Gibraltaro sąsiaurį ir tunelis po Lamanu; vandenynne plaukiojantys miestai; pilotuojamas skrydis į Marsą; kompiuteriai, galintys per sekundę atlikti 100 milijonų operacijų; bus išsiruotas genetinis kodas ir sukuriami gėlės pasirodymo būsimos kūdikio lytį bei charakteristikas. Ar pasitvirtins JAV mokslininkų (ir fantastų) spėjones, parodys ateitis.

Į SAVO KISENĖ...

Didelis skandalas kilo Filipinuose. Čia veikia JAV kompanijos „Pepako“ inkorporuoti filialas „Pepako-kola bottling“. Pasirodo, kad daug metų filialo vadovai savo šeimai už vandenyno siuntę melagingas žinias apie išlaidas ir pajamas. Machinistai ir savo kisenę įsidėjo daugiau kaip 100 milijonų dolerių.

DINGO... 40 TANKŲ

Italijos spaudoje praneša, jog 1968–1970 metais Romos vyriausybė nupirko Vakarų Vokietijoje 100 tankų „Leopard“. Tačiau Italų armija gavo tik 60 mašinų. Apie likusiųjų likimą, kaip teigia „naujo žurnalo“, ir keičiamasis dingimas niekas nesusidomėjo. Kompartijos laikraštis „Unita“ spėja, kad tankai pakliuvo į spekuliantų rankas. Jie kovines mašinas pardavė ir planetos „karštuosius taškus“, o pelną — daugiamilijoninę sumą — įsikiso į kisenę.

TRIM VARD AIS

Trys japonų astronomai mėginai priekį ematizacijai Andromedos ūko rajone aptiko nežinomą kometa. Jų prioritetą patvirtino Tarptautinė astronomijos sąjunga, kuri naująjį dangaus kūną pavadino atrodę vardu: Sugano-Seagus-Fudzikavos kometa.

MOTERYS PRIE VAIRO

Saudų Arabijos moterys žengė pirmąjį ematizacijos keliu: joms leista vairuoti automobilį. Karalystės maldininkų ir vakalių ministerija leido joms mokytis automoklylose ir net vairuoti krovinių transportą. Tačiau ministerijos potvarkyje nurodoma, kad prie vairo sėdinti moterys „privalo būti kukliai apsirengusios, ant veido neturi turėti kosmetikos žymių“. Ir vis dėlto Saudų Arabijoje moterys jau palaipsniui įtraukiamos į šalies ekonominį gyvenimą.

MONETOS IS PLIENO

Viena Anglijos firma pasiūlė kaldinti monetas iš plieno. Jos juostos, o po to galvutės būdu padengti jas grynai variu. Bandymai parodė, kad tokie pinigai apyvartoje išvengtų gero kaitalio nei vario-nikelio lydinio monetos, o jų gamybos kaštai keturis kartus pigesni. Jos ir lengvesnės, rašo Londono dienraštis „Fainensl taims“.

ISTIKIMYBES ORDINAS

Daugelio šalių kolekcionieriai dabar medžioja Etiopijoje įsteigtą ordiną už vedinį istikimybę. Šis neįprastas apdovanojimas turi tris laipsnius ir skiriamas sukuriantis, kartu išgyvenusiems 25, 40 ir 50 metų. Panašus apdovanojimas egzistuoja ir Lenkijos Liaudies Respublikoje.

BRANGŲS EKSPREZIDENTAI

Buvę JAV prezidentai brangiai kainuoja eiliniams mokesčių mokėtojams. Jiems išlaikyti, rašo savaitraštis „J. S. nus end world report“, iš 1980 kasmet išleidžiama 26 milijonai dolerių. R. Niksonas, Dž. Fordas ir Dž. Karters gauna kiekvienas 70 tūkstančių dolerių metinę pensiją. Tačiau tai toli gražu ne viskas. Milžiniškas lėšas suryja eksprezidentų bibliotekų ir archyvų saugojimas. Ne mažai būna „neplanuotų“ išlaidų — kai Dž. Kartersui buvo nupirktas rytiškas kilimas už 12 tūkstančių dolerių arba kai R. Niksonui pametus seilo raktą, teko jį laukti ir užmokėti meistrai 500 dolerių...

ELEKTRONIKA PRIE VAGIS

Japonų inžinieriai pasiūlė naują įrenginį kovai su automobilių vagimis. Jį sudaro mikroprocesorius ir klaviatūra — keturženklis kodas. Vagis gėlimas užvesti tik tada, kai surenkama teisinga skaitmenų kombinacija. Antreip įjungia sirena ir... užtrenkia mašinos durėles. Vagis pakliūva į spąstus. Jam belieka tik laukti policijos.

TASS, APN, „Tiesa“

Trumpai

Bonn. — Čia prasidėjo konferencija apsvastyti Antarktikos ir jos mineralų ateitį. Dalyvauja 14 valstybių, jų tarpe JAV ir Tarybų Sąjunga. Norima sudaryti nuostatus, kuriais bus vadovaujamasi, kasant nikelį, geležį ir kitokius mineralus, bei imant naftą ir dujas, kurios, manoma, esančios po masyviais ledais. Taip pat norima pasiekti kompromisinio sutarimo dėl teritorinių pretenzijų, kurias į tą kontinentą reiškia Argentina, Čilė, D. Britanija, Australija, N. Zelandija, Prancūzija ir Norvegija. JAV ir Tarybų Sąjunga bei kitos penkios šalys tas pretenzijas atmeta.

Peking. — Šiaurinėje Kinijoje archeologai atkasė namus, kurie, manoma, esą apie daugiau kaip 7 tūkstančių metų senumo. Tas iškaseną sudaro reto medžio pjauštumo pavyzdžiai. Taip pat rasta ir juodo gintaro. Tai, sakoma, esą, pirmieji tokie archeologiniai radiniai Kinijoje.

Kuwait. — Čia palestiniečių šaltiniai skelbia, kad Yasser Arafat, PLO vadas, šios savaitės pabaigoje vyks į Maskvą, ieškodamas pagalbos, norint sutaisyti suskilusią Fatah organizacijos vadovybę. Kiti organizacijos vadai lankosi Demokratinėje Vokietijos Respublikoje.

Washington. — Amerika parduos Kinijai branduolinių technologijos, kuri būtų panaudojama taikingiems tikslams. Tuo tikslu čia yra atvykusį aštuonių asmenų delegaciją iš Kinijos užsienio reikalų ministerijos ir konferenciją su Valstybės departamento atstovais. JAV įveda į sutartį klauselę, kad ta technologija nebūtų panaudojama kariniams tikslams, bet tik taikingiems.

Cairo. — JAV pareiškė, kad suteiks Egiptui \$100 milijonų ekonominės pagalbos jam užbaigti elektrinę jėgainę, esančią Suezio kanalo zonoje.

- Mokytojas klausia mažą.
- Zaka:
- Kas įvyko 1483 metais?
- Gimė Luteris.
- O 1487 metais?
- Jam sukako ketveri metai.

T. KRYŽEVIČIUTE

Vasara

Jos plaukai—
auksiniai vasarajai,
Supas vėjų
upių kaspinai...
Eina ji per žemę
lyg jaunoji—
Pasitinka ją laukų linai...

Ryto rūkas
tartum šydą krenta
Ant jaunamartės
šviesios galvos,
Kai su saule
ant Dubysos kranto
Renka rasą nuo žiedų lankos.

Ežerai—
tarytum akys gilios,
O blakstienos jų—
miškai žali,
Vaikią dieną
debesėliais tylūs
Saulės irklais iriasi toli...

Rausta žemė
žemuogėm, avietėm
Lyg išimylėjus mergina...
Ir miškai,
uogaut visus pakvietę,
Pasitinka ošiančia daina.

Ji laukais ateina lyg jaunoji
Vaikščiotais
mergautiniais takais
O plaukai—
auksiniai vasarajai.
Surišti upelių kaspinai...

REMEMBERING ANTHONY BIMBA

Anne Yakstis was unable to attend Anthony Bimba's memorial meeting Saturday, May 21 in New York. The following is the message she would have delivered. She was asked to speak.

Ilse Bimba

I remember the time and energy he devoted to the Russian War Relief Committee, to the Aid to Lithuania Committee and to the Medical Aid to Lithuania Committee. He toured the country, lectured and asked for monetary aid and supplies for the Committees. He wrote appeals in "Laisvė" and other newspapers. He also, after his day's work on the paper, spent many hours doing heavy physical work making and packing heavy crates, wrestling them on trucks in preparation for shipment overseas.

I remember that Anthony Bimba attended meetings of organizations, such as L D S and L D D lodges and others of which he was a member and added his input. He bowled with the L D S league in New York and participated in the L D S Eastern area Golf Tournaments. He also attended L D S Conventions as a delegate and observer. He not only attended and participated but gave much publicity to the meetings and social activities of these organizations in the newspaper "Laisvė".

From 1936 to the time he became ill we worked in the same buildings. I remember our Friday afternoon "coffee breaks" on Atlantic Avenue in Richmond Hill at which we discussed the week's articles in "Laisvė". I remember his pleasure that we had read, absorbed and then either criticized or accepted the facts as presented. Naturally, if we disagreed, he pointed out the error of our thinking. Just as naturally we did not always accept his opinions.

There were days when he "drove me up a wall" because he expected everyone to give as much as he did for the bettering of world conditions. Not all of us could or can be as dedicated as Anthony Bimba.

I remember that even as a child in Rumford, Maine, I knew the name — Antanas Bimba — for which the progressives of that town had such reverence. He was a living legend to them, a local boy who had made good. I remember the story that was told... how this young handsome lad delivered bread... the horse drawn wagon with the young man, with his nose in a book... luckily the horse knew the way and the bread was delivered to the stores and homes. It was also told how the young, comely Lithuanian lasses tried to catch his eye and maybe convince him to go to a dance but no such luck, he was too involved with books—learning.

I remember the excitement created when a local group received notice that Antanas Bimba would be in Rumford during a lecture tour. The day of the lecture the St. Rocco Hall was overflowing... rooms and entryways filled... everyone came, believers and nonbelievers, the well to do and the poor, all wanted to see and hear this famous firebrand. I also remember that I had been chosen to recite a poem and that I received a pat on the head from this imposing person.

I have memories of his books but others have mentioned his works and achievements and stressed his importance in the political world.

To Ilse I say, be proud, be courageous, carry on, as I know she will, his traditions and his deeds.

We will remember Anthony Bimba.

MONTREAL, QUE., CANADA

Mirus

Aldonai [Tamošiūnaitei] Alenskienei

Reiškiame gilią užuojautą vyrui Bill, dukrelėms Judith ir Brendie su jų vyrais, sesutei Vėrai su šeima, draugui Petriui Bizokui ir visiems artimiesiems. Netekome birželio 9 d. labai brangios ir mylimos draugės. Brangioji Aldonėlė, per anksti mus palikai. Išsėkis ramybėje. Mes Tave visuomet prisiminsime ir pasigėsim Tavo malonios šypsenos.

F. E. Vilimai
R. T. Bennon
J. J. Vilkėliai
L. P. Kisieliai
J. J. Crmbiai
J. J. Girdauskai
O. V. Verbylai
A. M. Simijonai
A. M. Kavaliūnai
E. A. Matiuikai
K. A. Juškai
V. S. Adomoniai
A. E. Morkevičiai
J. V. Knistautai
M. A. Parabiai
M. M. Laurinaičiai
J. S. Čičinskai
V. J. Kielai
S. J. Akromai
B. E. Simonėliai
J. E. Kurylai
L. K. Šimonėliai
K. J. Ambasai
M. P. Butkevičiai
N. J. Hettelai
M. Salčiūnienė
K. Surgutienė

N. Kukenienė
A. Crithley
S. Virbalas
A. Juknelienė
E. Manstavičienė
O. Versinskienė
V. Vekterienė
M. Janušienė
E. Vilki
J. Narusevičius
J. Braknis
M. Smetonienė
S. Vekterienė
B. Kvietinskis
B. Paulauskaitė
E. Petrauskienė
E. Juraitienė
J. Kaušakienė
K. Žiziūnienė
A. Kleiza
S. Petronienė
J. Vicoskienė
C. Sonistamaur
A. Cousineau
F. Nakiene
A. Staniulienė
J. Urbonavičius